

Gladiátor dostal krídla

Boj rodičov malého Alfieho Evansa o jeho život sledoval s napäťom celý svet

str. 8

Otec v rodine

Na základe vzťahu s otcom sa v dieťati formujú jeho vnútorné postoje a vzťah k Bohu

str. 12

Skutočná tvár otca komunizmu

Paul Johnson odhaluje to, čo súčasní politici nechcú vidieť – charakter Karla Marxa

str. 14

Boh ochraňuj Európu

Záver tohtoročného apríla a začiatok mája v plnej náhote potvrdil stav súčasného sveta, ktorý kedysi opísal protestantský teológ Yalovej univerzity H. Richard Niebuhr: „Boh bez hnevu priviedol ľudí bez hriechu do kráľovstva bez súdu vdaka starostlivosti Krista bez kríza.“

„Súčasná spoločnosť prežíva obrovský zmätok, chaos a rozpor v tom, čo znamená byť človekom vo vzťahoch, sexualite a láske, ale čo je najdôležitejšie, v pravej hodnote a dôstojnosti samotného ľudského života od počatia až po prirodzenú smrť,“ píše katolícky biskup Philip Egan z portsmouthskej diecézy na juhu Anglicka vo svojom pastoračnom liste z 15. apríla 2018. V tom čase sa už začali potvrdzovať jeho slová, že „Britániu bezprostredne ohrozuje desivá nová doba temna“. Britské súdy totiž arogantne a zanovito potvrdzovali, že „nie je v najlepšom záujme dieťaťa pokračovať v udržiavaní životne dôležitých funkcií“. Tým dieťaťom bol 23-mesačný Alfie Evans, trpiaci na neznámu degeneratívnu chorobu nervového systému. Nepomohli apeley pol'skej či talianskej vlády, amerického prezidenta Trumpa, sudcovia Jej Veličenstva boli dokonca hluchí aj k prosbám pápeža Františka – trvali na v Spojenom kráľovstve legislatívne neschválenej eutanázii. *God Save the Queen...*

V čase, keď vrcholil boj malého Alfieho, bavorský kabinet rozhodol, že od júna musí vo všetkých štátnych úradoch visieť kríž. To, že socialisti budú proti, sa dalo očakávať. No postoj mníchovského arcibiskupa kardinála Reinharda Marxa doslova šokoval. Ten totiž vyhlásil, že tátu smernicu iba „vyvoláva nepokoje a rozdeľuje spoločnosť“. Ale či Ježiš nepovedal, že „prišiel postaviť syna proti jeho otcovi, dcéru proti matke, nevestu proti svokre“ (Mt 10, 35)? Vari neboli kríž od samého počiatku znamením, ktorému svet bude odporovať? Niet sa preto čo diviť, že apoštolský nuncius v Rakúsku arcibiskup Peter Stephan Zurbriggen pohoršene komentoval postoj nemeckého kardinála: „Ako predstaviteľ pápeža som zarmútený a zahanbený tým, že ked' sa v susednej krajine vyviesujú kríže, kritizujú to práve biskupi a knazi. Je to hanba!“

Bol to práve Kristov kríž a z neho vyplývajúce konzekvenčie, ktoré viedli kresťanských politikov Adenauera, Schumana a De Gasperi, otvorene sa hlásiacich k svojej viere, k vytvoreniu nového zoskupenia Európy. Zoskupenia, ktoré sa v základoch opieralo o evanjelium.

Áno, použitý minulý čas nie je omyl. Súčasný luxemburský kresťanský demokrat a aktuálny predseda Európskej komisie Jean-Claude Juncker totiž svoju účasťou na odhalení sochy „otca proletariátu“ Karla Marxa v jeho rodnom Trieri, inak aj

Apokalypsa (cca 1313)

najstaršej nemeckej diecéze, no najmä rečami, ktoré tam vie dol, pred celým svetom ukázal, že stará dobrá kresťanská Európa prepadla marxistickému šialenstvu.

Aj keď pri Luxemburčanovi, inak absolventovi rímskokatolíckej strednej školy „école apostolique“, to nie je až také prekvapenie (známy je svojím výrokom: „Smrťou Fidela Castra stratil svet muža, ktorý bol pre mnohých hrdinom.“), o postoji menovca trierského rodáka, už spomínaného kardinála Marxa, sa to určite nedá povedať. V rozhovoroch pre nemecké médiá totiž vyjadril názor, že analýzy jeho menovca „prispeli k zrodu sociálnej náuky Cirkvi“, ktorá by vraj „bez Karla Marxa asi nevznikla“.

Nie je teraz cieľom vstupovať do polemiky s týmto vysokým cirkevným hodnostárom. Skôr stojí za úvahu poopravit slová anglického biskupa Philipa Egana: Otec biskup, nie „Britániu bezprostredne ohrozuje desivá nová doba temna“, ale Európu. Kríž opäť padá za obet kosáka a kladiva a ich najstrašnejšieho dôsledku – straty hodnôt.

God Save the Europe! Boh ochraňuj Európu!

PAVOL PRIKRYL

Ďakujeme všetkým,
ktorí podporili 2 % z dane
časopis

VOX

Vox In Deserto

Modlitba sv. Jána Pavla II. za Európu

Jozef Cincík: Sv. Cyril a Metod

Rozpomeň sa, Všemohúci Otče, na chvíľu, keď po dľa tvojej vôle nadišla pre tento ľud a pre tieto národy „*plnosť časov*“ a svätí solúnski misionári verne splnili príkaz, ktorý tvoj Syn Ježiš Kristus dal svojim apoštolom; v ich stopách a šľapajach ich nasledovníkov priniesli do krajín obývaných Slovanmi, svetlo evanjelia, radostnú zvest spásy a pred nimi vydávali svedectvo, že ty si stvoril človeka, že si nám Otcom a v tebe, my ľudia, sme si všetci navzájom bratmi; že skrzes Syna, svoje večné Slovo, si stvoril všetky veci a povolal si ľudí k účasti na svojom vlastnom živote bez konca; že si tak miloval svet, že si dal svojho jednorodeného Syna, ktorý pre nás ľudí a pre našu spásu zostúpil z neba, pôsobením Ducha Svätého sa vtelil v lone Panny Márie a stal sa človekom; že si konečne zosnal mocného Ducha Potešiteľa, aby každý Kristom vykúpený človek v ňom mohol získať dôstojnosť Božieho dieťaťa a stať sa spoluľedenicom tvojich nezničiteľných prisľubení ľudstvu.

Vypočuj, Otče, o čo ľa dnes prosí celá Cirkev, a daj, aby ľudia a národy, ktoré vďaka apoštolskému dielu svätých solúnskych bratov Cyrila a Metoda poznali a prijali teba, opravdivého Boha a krstom vstúpili do svätého spoločenstva tvojich detí, mohli aj nadalej bez prekážok, s nadšením a dôverou prijímať tento evanjeliový program a uplatňovať všetky ľudské možnosti na základe ich učenia.

Dopraj však, ó Bože v Najsvätejšej Trojici, aj celej Európe, aby si na príhovor týchto dvoch svätých bratov stále väčšmi uvedomovala, aká potrebná je náboženská kresťanská jednota a bratské spoločenstvo všetkých jej národov, a aby prekonaním vzájomného neporozumenia a nedôvery, ako aj ideologickej sporov v spoločnom vedomí pravdy, mohli slúžiť celému svetu za príklad spravodlivého a mierumilovného spolužitia vo vzájomnom rešpektu a neporušenej slobode.

Tebe teda, Bohu, všemohúcemu Otcovi, Synovi, ktorý vykúpil svet, a Bohu Duchu, ktorý si opora a učiteľ každej svätosti, chcem zveriť celú včerajšiu, dnešnú i budúcu Cirkev v Európe a na celej zemi. Do tvojich rúk odovzdávam toto jedinečné bohatstvo, zložené z toľkých rozličných darov, čo dokopy tvoria spoločný poklad toľkých rozličných detí.

(Záver encykliky *Slavorum apostoli*)

V mariánskom mesiaci je aj príklad svätého Jozefa možnosť duchovného vzrastu

Rodina a práca

Máj obyčajne označujeme ako „mariánsky“ mesiac. Mariánski ctitelia sa v tomto mesiaci venujú s väčšou horlivosťou modlitbám k Božej Matke ako je obľúbená modlitba sv. ruženca, loretánske litánie, niektoré antifóny a iné prejavy kresťanskej zbožnosti.

Kňazi si nájdú v rímskom misáli na 13. mája ľubovoľnú spomienku Preblahoslavenej Panny Márie Fatimskej. Vo Fatime sa Panna Mária zjavila deťom a vyzvala na modlitbu a obrátenie.

MÁRIA

Toto malé mestečko v Portugalsku sa stále väčšimi stáva obľúbeným pútnickým miestom, kam prichádzajú veriaci z rôznych krajín, aby si pri spomienke na zjavenie a výzvu Božej Matky deťom oživili ducha viery a zbožnosti. Sú známe aj ozajstné obrátenia, ktoré sa odohrali v duší niektorých ľudí.

Fatima začína takmer prevyšovať počtom pútnikov druhé známe mariánske mestečko, francúzske Lurdy. Niektoré cestovné spoločnosti sa usilujú aj spojiť návštěvu do Lúrd a do Fatimy do jednej púte. Cielom týchto púti nie je nejaký zárobkový „svätý turizmus“, ale posilnenie viery u pútnikov. Potvrdzujú to aj Cirkvou schválené spoločné modlitby veriacich.

Pri liturgickej spomienke Božej Matky vo Fatime prosíme Bohu, „aby všetci veriaci pocítili mocný prihovor Panny Márie, Matky Cirkvi“. Fatimskí pútnici prosia tiež nebeského Otca týmito slovami: „Panna Mária ukázala deťom hrôzy pekla; ochraňuj ľudstvo od mrav-

nej skazy a obráť ho na cestu svätości.“ V ďalšej modlitbe vzývajú Boha Otca: „Panna Mária sa zjavila spolu s anjelom, pošli svojich anjelov priviesť ku pravej viere hrievníkov, ktorí znesväčujú Oltárnu sviatosť.“ Prosia tiež o „silu k vytrvalej a vrúcnej modlitbe“, alebo „Panna Mária si želala, aby sme sa modlili ruženec“; „ona povedala deťom, že prídu do neba“, preto sa vo fatimskej spomienke pripája modlitba o večný odpočinok pre našich zosnulých. Kňazi môžu takto a podobne osviežiť ľubovoľnou spomienkou pri oltári eucharistickú liturgiu, na osoch veriacich aj vlastnej mariánskej zbožnosti.

JEŽIŠ

Ked' začíname mesiac máj, rád by som upozornil na inú možnosť duchovného vzrastu a osvieženia. Je to osoba sv. Jozefa. Jeho postava sa ľahko stráca pred veľkosťou a poslaním Panny Márie, tým väčšmi pred Ježišom.

Svätošť človeka sa meria jeho blízkosťou k Bohu. Ježiš Nazaretský aj ako človek je najsvätejší, lebo je to vtelený Boh, teda Boho-človek. Jeho Matka je presvätá, lebo z nej a iba z nej dostał Boží Syn Ježiš, nazývaný Kristus, svoju ľudskú prirodzenosť. Tu sa pohybujeme v oblasti Božieho tajomstva, ktorý si takto otvoril cestu vtelenia, ked'

– podľa slov evanjelistu – „*Slovo (NB – to je Boh) sa stalo telom*“, čiže človekom, dieťaťom. Tak malý Ježiš ako aj Mária potrebovali ochranu pred ľudskými zákonmi, ktorú mal poskytnúť Jozef. Jemu odhalil Boh tajomstvo Kristovho vtelenia a ustanobil ho za strážcu Svätej rodiny a on prijal túto obetavú úlohu: stal sa pred zákonom ženíhom Panny Márie a legálnym otcom Ježiša.

Jozef bol povolaním tesár, ako nám to prezrádza kronikár evanjelista Matúš, keď opisuje údiv nazaretských spoluobčanov, keď prijmú a počujú mladého Ježiša v synagóge: „*Skade má tento takú múdrost a zázačnú moc? Vari to nie je tesárov syn? Nevolá sa jeho matka Mária?*“ (Mt 13, 54-55). Ježiš, Mária a Jozef vytvárajú teda robotnícku rodinu tesára.

JOZEF

Klasickí svätopisci a umelci predstavujú Jozefa ako starca pri mladučkej Márii a malom Ježiškovi, čo však nemá nijaký historický podklad. Priznám sa, že som dlho hľadal obraz Svätej rodiny so sv. Jozefom v mladistvom alebo plnom veku, ktorý by azda väčšimi zodpovedal skutočnosti. V Cirkvi sa rozšírila k nemu úcta najmä pod vplyvom kanadských horliteľov v minulom storočí, ktorí sa pričinili, aby sa meno sv. Jozefa dostalo do liturgických textov ešte pred inými svätými, ako to poznáme zo sv. omše. Liturgickú slávnosť k jeho úcte oslavujeme 19. marca. K tomu si ho uctievame ľubovoľnou spomienkou ako vzor robotníkov 1. mája, keď sa dôstojne pripomína deň práce. Rozšíruje sa aj úcta k sv. Jozefovi ako patrónovi dobrej smrti, pravdepodobne v náruči Ježiša a Panny Márie. Liturgia nám ho predstavuje najmä v slávnosti dňa 19. marca ako ženícha Panny Márie a strážcu Svätej rodiny.

Dve oblasti nášho života si teda pripomíname v mesiaci máj: rodinu a prácu. Spomienka na sv. Jozefa nám pripomína jednu i druhú. Liturgické čítania a spoločné modlitby nám ponúkajú aj vhodné krátke prosby k Bohu na príhovor tohto mlčanlivého, starostlivého ochrancu. Vybral som nasledovné:

„*Pre zásluhy svätého Jozefa, vzor robotníkov, nauč nás usilovne plniť si svoje pracovné povinnosti.*“

„*Požehnaj našich otcov a daj, aby so svojimi manželkami boli svojim deťom prvými svedkami viery.*“

*Kardinál JOZEF TOMKO
(Ilustrácia: Kaplnka sv. Jozefa v Bazilike Zvestovania v Nazarete)*

Po francúzštine vyšla kniha rozhovorov s pápežom Františkom už aj v taliančine

Vytváranie harmónie

V Marconiho sále Rádia Vatikán sa na konci apríla konala prezentácia talianskeho prekladu knižného interview s pápežom Františkom, ktoré viedol francúzsky sociológ a řavcový intelektuál Dominique Wolton (na snímke s pápežom) a ktorého originál pod titulom *Politika a spoločnosť* (*Politique et société*) vyšiel na jeseň minulého roka. Kniha, ktorú medzitým preložili aj do španielčiny, nesie v taliančine nevšedný názov *Boh je básnik* (*Dio è un poeta*). Uverejňujeme krátku ukážku niekoľkých otázok a odpovedí.

Čo môže pre mier vo svete urobiť Cirkev viac než OSN?

Viem, že OSN robí veľa dobrých vecí. Počujem aj kritiky, hľbkové kritiky, ktoré adresujú sami voči sebe. V tomto spojenstve, ak chceme v zhromaždení, je istý prúd zdravej sebkritiky, ktorý požaduje „menej hovoriť a väčšmi konat“. Nebezpečenstvom tak pre Cirkev ako pre OSN je totiž „nominalizmus“. To znamená isté uspokojenie sa s tým, že sa povie, že „je potrebné urobiť to a to“, a potom s pokojným svedomím spraviť málo alebo nič.

Zostáva faktom, že OSN a Cirkev sú dve rozdielne veci. OSN by mala mať väčšiu autoritu, globálnu a fyzickú. Cirkev je len a výlučne morálou autoritu.

tou. A morálna autorita Cirkvi závisí od svedectva jej členov, kresťanov. Ak oni nevydávajú svedectvo, ak sa kňazi stanú podnikavcami a karieristami, ak biskupi konajú tak isto... alebo tiež ak sa kresťania usilujú stále využívať blížného, ak platia „načierno“ a nestarajú sa o sociálnu spravodlivosť, nesprávajú sa ako veriaci.

Vydávať svedectvo je nevyhnutné pre obe inštitúcie, ale hlavne pre Cirkev. OSN musí robiť rozhodnutia, vypracovať účinný plán a uviesť ho do praxe, a nie ho jednoducho iba ohlásť. Ale v skutočnosti obe sú ohrozené „nominalizmom“. Platón vo svojom dialógu *Gorgias*, keď hovorí o informáciach, o sofistoch, vraví približne toto: „Pre-

javy sofistov sú pre politiku niečim podobným ako je make-up pre zdravie.“

Kde je Boh v globalizácii?

V globalizácii, tak ako ju chápem ja – tej v podobe mnohostenu –, Boh je kdekoľvek, vo všetkých veciach. V každej osobe, ktorá dáva niečo zo seba a priňaša príspevok k celku. V každej krajinе a všade. Vaša otázka – a tu hovorím ako katolík – sa obracia na svätého Bazila z Cézarey (Bazil Veľký, 329 – 379) a siahajú ďalej než sv. Basil.

Kto je tým, kto vytvára jednotu v Cirkvi a tým, kto v nej vytvára rozdiely? Duch Svätý. Boh, ktorý ustanovuje rozdiely, čiže jedinečnosti, túto rozmanitosť takú veľkú a krásnu, je ten istý, ktorý potom nastoluje harmóniu. Hľa, prečo svätý Basil hovorí o Duchu Svätom, že je harmóniou. Boh vytvára harmóniu v globalizácii.

Myslíte si, že nárast nerovností v kontexte globalizácie môže podporiť návrat teológie oslobodenia?

Uprednostňujem nehovoriť o teológii oslobodenia zo sedemdesiatych rokov, pretože je to fenomén charakteristický pre Latinskú Ameriku. V každej pravej a správnej teológii je napokon vždy určitý rozmer oslobodenia. Pamäť izraelského ľudu sa začína s oslobodením z Egypta, nie? Oslobodenie z otroctva.

Dejiny Cirkvi, a nielen Cirkvi ale celého ľudstva, sú plné utláčateľov, menšíny, ktorá panuje.

To je svätá pravda, ale v súčasnosti pri globalizácii, a pri globalizácii informácií, to môžu vidieť všetci dennodenne. V histórii sa nikdy neudialo niečo podobné.

Toto je záležitosťou hriechu. A v tomto prípade sa musíme vrátiť k pôvodu možnosti zherešiť alebo ku koreňu hriechu vo vnútri každého z nás. Bez upadnutia do pesimizmu, pretože tu bolo vykúpenie Ježiša Krista, ktoré je práve víťazstvom nad hriechom – pôvod je tu, rana je tu, možnosť je tu. Ak ty si chudobný a ja som bohatý a chcem všetkému vládnut', skorumpujem ňa a cez tvoje skorumpovanie ňa ovládam. Som presvedčený, že korupcia je spôsob používaný menšinou, ktorá vlastní moc a peniaze na ovládanie väčšiny.

RV, -r

Prezident Macron pozýva francúzskych katolíkov na zapájanie sa do verejného života

Pozvánka pre Cirkev

Francúzsky prezident Emmanuel Macron chce, aby sa katolíci väčšmi zapájali do verejného francúzskeho života. O tom, či by mohla byť ohrozená vyše 100-ročná sekulárna dohoda sa na stránkach anglického časopisu *Catholic Herald* zamýšľa riaditeľ pre výskum Acton Institute pre štúdium náboženstva a slobody SAMUEL GREGG.

Počas niekoľkých aprílových dní Francúzsko zažilo návrat k tradičnej antikatolíckej rétorike, ktorá by pred 100 rokmi potešila polovicu krajiny a jej zvyšok pobúrila.

OHEŇ KRITIKOV

Podľa kritikov prezident Francúzska Emmanuel Macron zotrel hranicu, ktorá po generácii udržiavala francúzsku vládu od náboženských zásahov. Dôvodom má byť Macronova výzva na silnejšie väzby medzi štátom a Katolíckou cirkvou.

Bývalá ministerka socialistickej vlády Laurence Rossignolová verejne odсудila katolíkov za obmedzenie prístupu k umelému oplodneniu a potratom a za ich úsilie zastaviť legalizáciu eutanázie. Jej útočný komentár je však níčim v porovnaní s tvrdým ťavíčiarom a bývalým kandidátom na prezidenta Jeanom-Lucom Mélenchonom. Prezidenta Macrona obvinil z toho, že sa správa ako „malý kríaz“: „Trvalo to tri storočia občianskych vojen a bojov dostať sa sem, kde sme teraz, a nie je ab-

solutne nijaký dôvod, aby sme sa vračali v čase kvôli intelektuálnemu rozmaru prezidenta.“ Celú krajinu zachvátila vlna twitterových odsúdení hocíjakého druhu zblíženia štátu a Katolíckej cirkvi.

Iskrou pre tento oheň bol Macronov príhovor francúzskym katolíckym biskupom a viac ako 400 katolíckym predstaviteľom v Collège des Bernardines, ktorá je parížskym centrom katolíckeho života.

Macron nie je prvý prezident Piatej republiky, ktorý sa katolíckym biskupom prihovoril takýmto verejným spôsobom. Napríklad Nicolas Sarkozy niekoľko ráz formálne privítal katolícku vrchnosť v Elyzejskom paláci a vždy sa pozitívne odvolával na francúzske katolícke dedičstvo, opakujúc staršie stredoveké označenie katolíckeho Francúzska: „*Fille aînée de l'Église. Prvborná dcéra Cirkvi.*“

TRI DARY

To, čo robí Macronov príhovor iným, je, že povzbudil francúzskych katolí-

kov, aby sa v živote Francúzska angažovali ako *katolíci*. V príhovore dokonca identifikoval „*tri dary*“, ktoré by mohli katolíci tejto krajine ponúknutie.

Prvým je *sagesse*, múdrost', stáročia starý depozitár múdrosti, najmä v otázkach ľudského života. Katolíci by podľa Macrona nemali mať strach v týchto veciach vyjadriť svoj pohľad: „*Považujete za svoju povinnosť chrániť život, najmä ked' je bezbranný.*“

Druhým darom je *l'engagement*, angažovanosť'. Podľa Macrona je Katolícka cirkev výzvou proti relativizmu a nihilizmu, ktoré ťažia francúzsku spoľočnosť. Dodal ešte, že katolícka angažovanosť' sa tiež odráža v aktívnej pomoci Cirkvi francúzskym chudobným, chorým a postihnutým, pomoci, ktorá je rozsiahla, ale málokedy uznaná.

Tretím darom cirkvi je to, čo Macron opísal ako „*votre liberté*“, vaša sloboda. Tvrdí, že vo svete, ktorému chýbajú pevné oporné body, katolícka naliehavosť' na istých univerzálnych pravdách dodáva slobodu hovoriť o témach, čo niektorých ľudí iritujú. Ide napríklad o povinnosti, ktoré si ľudia navzájom dlžia, výzvy, ktoré prináša islam či prenasledovanie kresťanov na Blízkom východe.

PREČO?

Toto všetko Macron zarámoval do pozadia mnohých prínosov katolíkov, ktoré počas storočí prinášali francúzskej kultúre. Aktuálne spojil meno otca Jacquesa Hamela, ktorého v roku 2016 popravili dvaja muslimskí teristi, s katolíckym policajtom Arnaudom Beltramom, ktorého tiež zabil džihádistu po tom, ako sa nechal vymeniť na iného rukojemníka v obchode na juhu Francúzska.

Otázka, ktorá však komentátorom po Macronovom prejave nedá spávať, znie: Prečo?

Prečo Macron – muž z nenábožensky založenej rodiny, ktorý požiadal o krst v dvanásťich a chodil do jezuitskej školy, ale ktorý je celkom tajomný v otázke jeho presného náboženského presvedčenia – išiel do Collège des Bernardines? Prečo by s lútostou hovoril o pokusoch marginalizovať katolícku angažovanosť' v politike? A prečo vyzval francúzskych katolíkov k väčszej angažovanosti sa vo verejnej sfére?

>>>

Určite vedel, že takéto tvrdenia pritiahnu rozhorenie ľudí z ľavice i z pravice, ktorí inštinktívne považujú každú špecifickú angažovanosť katolíkov vo verejnej sfére za útok na *laïcité* – t. j. francúzsku striknú odluku republiky od náboženstva?

NEOKATOLICIZMUS

Ako veľa iného, čo sa týka Emmanuela Macrona, aj odpovede na tieto otázky sú komplikované.

Po prvej, Macron vníma sám seba ako transformačnú postavu Francúzska. Vídime to aj v jeho prezidentskom víťazstve a zostavení vlády z nekonvenčnej koalície, ktorá zahŕňa ako prominentných konzervatívcov, tak aj umierenných socialistov. Tiež je to evidentné z Macronovo úsilia osloboodiť isté časti francúzskej ekonómie od direkívnych spôsobov. Pokial’ je táto jeho ústretovosť ku katolíkom kritikou statusu quo, potom zapadá do jeho dôrazu na otvorenie novej kapitoly francúzskych dejín.

Po druhé, Macron je známy tým, že chce, aby ľudia vedeli, že je otvorený zmenám vo francúzskej spoločnosti. Z tohto pohľadu si je nepochybne vedomý toho, že politika prispôsobovania a „vyčerpaný katolicizmus“ 70. rokov už dávno nahradil nový typ dynamickej pravovernosti, ortodoxie. „Les néo-catholiques“, čiže neokatolíci, ako ich nazval denník *Le Figaro*, okrem rozhodnutia byť neúctiví k sekulárnym očakávaniam, spájajú jasnosť v artikulovaní svojej katolíckej viery s empatiou k potrebe prejavovať ju príťaživo. Priemerný francúzsky knaz mladší ako päťdesiat rokov nie je zanedbaný vzbúrenec z mája 1968, obutý v sandáloch a predávajúci Maove spisy. Pravdepodobnejšie bude športovať v reverende, zatiaľ čo bude naliehať na svojich farníkov, aby čítali knihy od kardinála Roberta Saraha alebo bude písat’ blog o veciach týkajúcich sa rodovej ideológie až po vážne problémy francúzskej ekonómie.

Pozitívne odpovede na Macronov prejav zo strany ľudí reprezentujúcich týchto francúzskych katolíkov, ktorých počet rastie a sú čím ďalej väčšmi otvorení a angažovaní, o čom svedčia webstránky ako *Padreblog*, napovedajú, že svoje publikum dobre odhadol.

KALKUL

Vedomie, že medzi katolíkmi sa veci zmenili, nás privádzajú k tretiemu dôodu na Macronov prejav. Jeho vláda navrhuje presadiť legislatívnu, ktorá povolí slobodným ženám a lesbickým párom prístup k umelému oplodneniu, čo je

v súčasnosti vo Francúzsku dovolené len pre neplodné páry. Tiež sa viedie diskusia o dekriminalizácii eutanázie.

Macron si je vedomý toho, že ak bude presadzovať ktorúkoľvek z týchto vecí, vyvolá to obrovský odpor francúzskych katolíkov. Počas vlády jeho predchodcu Françoisa Hollanda katolíci ukázali – napríklad cez hnutie ako La Manif pour tous –, že sú schopní veriacich aj neveriacich zaktivizovať do obrovských protestov proti vládnym návrhom, ktoré považujú za škodlivé pre rodinný život. Zo známych dôvodov francúzski politici znervóznejú vždy, keď začnú milióny ľudí pochodať ulicami, ako to bolo i pri zhromaždeniach proti Hollandovej legislatíve za manželstvá rovnakého pohlavia v 2013.

Ak chce teda Macron naozaj zmeniť francúzske zákony ohľadne umelých oplodnení a eutanázie, možno stavil na to, že jeden zo spôsobov, ako obmäkčiť katolícku opozíciu, je ukázať, že on, na rozdiel od Hollanda, je oveľa otvorennejší o týchto otázkach „diskutovať“. To sice katolíkov nezastaví, aby sa na takéto zmeny mobilizovali, ale mohlo by to zmierniť porovnávania Macrona s Hollandom, ktorého katolícky odpor vyvádzal z miery.

INTEGRÁCIA MOSLIMOV

Je však celkom dobre možné, že Macronové tvrdenia, ktoré boli priateľské voči katolíkom, sú súčasťou jeho stratégie, ako čeliť najväčšej francúzskej výzve: Ako integrovať rastúce a v niektorých oblastiach stále militantnejšie muslimské obyvatelstvo. Macron totiž veľmi dobre vie, že osiem miliónov francúzskych moslimov patrí k náboženskej tradícii, ktorá neprijíma nijaké rozdelenie medzi politikou a náboženstvom, a ktorá sa tiež usiluje, ako nám jednoznačne dosvedčujú historické záznamy, podmaníť si spoločnosť politicky a nábožensky hned po tom, ako v nej má väčšinu.

Takéto tendencie sú fackou po tvári *laïcité*. Podobné facky sú aj priateľské tendencie voči náboženstvu zo strany prezidentov F. Mitterranda a Sarkozyho či vplyvných francúzskych katolíkov ako kardinála Jeana-Marie Lustigera či katolíckeho zakladateľa Piatej republiky Charlesa de Gaulle.

KONTROVERZNÝ NAPOLEON

Je tu ešte aj iná možnosť: Nie je Macronov prejav začiatok úsilí o premyslenie *laïcité* v smere, ktorý by efektívne „skrotil“ islam vo Francúzsku?

V tejto fáze je priskoro na odpovied’. No Macronove ciele odzrkadľujú jeho mienku o sebe samom ako o človeku, ktorý si zaumienil obnoviť Francúzsko konfrontáciou s problémami, ktorým sa nijaký francúzsky politik od čias de Gaulle úspešne nepostavil.

Dramatická rétorika, do ktorej Macron zvyčajne oblieka svoje plány pre Francúzsko, viedla niektorých kritikov k tomu, aby ho označili za „Napoleona“, čo je porovnanie, ktoré Macron nepopiera. Pripomeňme si však, že to bol práve Napoleon, čo ukončil vojnu revolúcie proti Katolíckej cirkvi prostredníctvom konkordátu so služobníkom Božím Piom VII. v roku 1801.

Možno francúzski katolíci môžu byť optimistickí ohľadne Macronovho verejného povzbuđenia. No tento optimizmus sa však treba zmierniť poukázaním na to, že práve Pius VII. o osm rokov neskôr (1809) francúzskeho cisára exkomunikoval, na čo Napoleon odpovedal vyhostením pápeža do Savonu.

Macronovo pozvanie, aby francúzski katolíci vstúpili do verejných diskusií, a to, smelo, neprevinilo, ale ako katolíci, by sme mali uvítať. No ako vždy, aj teraz platí múdrost Žalmu 146: „*Nolite confidere in principibus. Nespoliehajte sa na kniežatá*“ – aj vrátane tých francúzskych.

SAMUEL GREGG
(Snímky: GQ)

Boj rodičov malého Alfieho Evansa o jeho život sledoval s napäťom celý svet

Gladiátor dostał krídla

Pozemský príbeh liverpolského chlapčeka Alfieho Evansa, ktorý s napäťom sledoval takmer celý západný svet, sa uzavril. Bol to príbeh vypovedajúci práve o onom západnom svete.

Dňa 28. apríla 2018 o 2.30 londýnskeho času zomrel malý Alfie Evans. Lekári liverpolskej Detskej nemocnice Aldera Heya na základe súdneho nariadenia museli odpojiť chlapčeka od prístrojov. Stalo sa tak aj napriek protestom a diplomatičnému tlaku Vatikánu, Talianska, Poľska, Európskej únie, či dokonca intervencie Donalda Trumpa.

Do dožitia druhých narodenín chýbalo Alfiemu 11 dní.

NEZNÁMA CHOROBA

Alfie Evans prišiel na tento svet 9. mája 2016 vtedy 18-ročnej Kate Jamesovej a jej partnerovi 19-ročnému Tomovi Evansovi. Dieťaťko nejaký čas pôsobilo zdravo. Jeho rodičia však skoro vybadali, že s chlapčekom niečo nie je v poriadku. Podľa nich sa začali problémy asi v štvrtom mesiaci života Alfieho. Chlapček začal dostávať záchvaty, ktoré sa rapídne zhoršili po očkovani v 6. mesiaci. Detský lekár rodičom povedal, že ich syn je len „lenívý a spomalý“.

Postupne chlapcovi diagnostikovali bronchitídu, zápal priedušiek či zápal plúc. Prvého decembrového dňa 2016 prišli rodičia s Alfiem do liverpolskej nemocnice Aldera Heya. Mal až hodinové záchvaty a kŕče každých 5 až 20

minút. Chlapec upadol do kómy, lekári jeho stav hodnotili ako polovegetatívny. Dietat' oficiálne diagnozistkovali „degeneratívnu neurologickú chorobu neznámej povahy“. Lekári však potvrdzujú, že choroba nie je geneticky daná a nevidia určiť príčinu a vlastne ani pomenovať presne Alfieho stav.

Na Silvestra nemocnica rodičom prvý raz navrhla odpojenie chlapca od prístrojov. Nesúhlasili.

REAKCIE VEREJNOSTI

V priebehu roka 2017 lekári viac ráz navrhli, že chlapčeka odpoja od prístrojov, pretože podľa nich nebola nádej na zlepšenie. Rodičia odmietali, držali sa aj slabej nádeje. Napokon, tú im posilňovali aj sami lekári, pretože uznávali, že chlapec niekedy otvorí oči, usmieje sa a vtedy pôsobí „dost' normálne“. Zároveň však zdôrazňovali, že u Alfieho pokračuje rozpad mozgovej hmoty – jeho mozog vraj tvorila až z dvoch tretín len voda a mozgovo-miechová tekutina. Rodičia sa však s návrhom lekárov odpojiť ich synčeka od prístrojov odmietli zmieriť a začali bojovať. Chlapček ich dal dohromady, bez neho by spolu možno už neboli.

Prípad malého Alfieho začínať vyvolávať pozornosť verejnosti už nielen v Spojenom kráľovstve. Jeho rodičia

založili v júni 2017 na sociálnej sieti *Alfieho armádu*, kampaniovú skupinu venovanú hľadaniu ďalšej liečby a odmietaniu odňatia život ich synčekovi. Vznikla aj petícia, ktorá vyzývala nemocnicu Aldera Heya, aby umožnila preložiť Alfieho do nemocnice podľa voľby jeho rodičov. V auguste sa rodičia obrátili na amerického neurológa Michaela Hirana, ktorý ponúkol liečbu v obdobnom prípade Charlieho Garda.

V septembri 2017 lekári z vatikánskej Detskej nemocnice Bambino Gesù vypracovali hodnotiacu správu o možnosti prevezenia Alfieho do Talianska a navrhli vedeniu liverpolskej nemocnice previesť chlapca do Ríma. Britská strana však túto možnosť zamietla.

ROZHODNUTIE SÚDU

V decembri 2017 liverpolská nemocnica rozhodla, že je v záujme Alfieho nepokračovať v jeho udržiavaní pri živote, lebo je to preňho vraj „*utrpenie*“. Nemocnica požiadala súd o obmedzenie rodičovských práv a odpojenie dieťaťa od prístrojov zachovávajúcich životné funkcie. Lekári tvrdili, že „*nie je zákonné, aby liečba pretrvávala*“, pretože by bola „*nehumánna*“.

Dňa 20. februára 2018 rozhodol najvyšší súd v prospech nemocnice. Sudca Anthony Hayden sa vyjadril, že je „*presvedčený, že ďalšia liečba už nie je v najlepšom záujme Alfieho*“.

Alfieho rodičia napadli rozhodnutie súdu. Dňa 6. marca odvolací súd potvrdil predchádzajúce rozhodnutie najvyššieho súdu. V rozhodnutí sa uvádzá, že sudca najvyššieho súdu bol „*dôkladný*“. Najvyšší súd navyše odmietol rodičom Alfieho právo na ďalšie odvolanie. Európsky súd pre ľudské práva 28. marca uviedol, že nezistil porušenie ľudských práv a potvrdil, že Detská nemocnica Aldera Heya neporušila právo Alfieho rodičov, ked' im odmietla vydať dieťa, aby ho mohli previesť do inej nemocnice.

Rozhodnutia súdov vyvolali búrlivé reakcie. Liverpolskú nemocnicu začína obliehať asi 500 demonštrantov, ktorí chcú, aby sa o Alfieho život ďalej bojovalo. Proti demonštrantom stojia policajti. Vedenie polície vyhlasuje že tých, čo na sociálnych sieťach žiadajú Alfieho život, „*monitorujú*“ a ich komentáre sa môžu vyhodnotiť „*ako priestupok, či dokonca trestný čin*“.

»»

„Dojatý modlitbami a obrovskou solidaritou v prospech malého Alfieho Evansa obnovujem svoj apel, aby sa načúvalo bolesti jeho rodičov a bola vypočutá ich túžba pokúsiť sa o nové možnosti terapie,“ napísal Svätý Otec František na Twitteri.

ZAMIETANÉ ODVOLANIA

Dňa 16. apríla odvolací súd zamietol ďalšie odvolanie Alfieho rodičov. O dva dni nato chlapcovho otca Toma prijíma na osobitnej audiencii pápež František. Tom Evans požadal pápeža o umožnenie prevozu syna do nemocnice Bambino Gesù. Evidentne dojatý pápež objal Toma a slúbil mu pomoc. Na generálnej audiencii pred tisícami ľudí na Námestí svätého Petra požiadal František prítomných, aby sa pomodlili za rešpektovanie životov všetkých ľudí, najmä Alfieho. Potom sa vo chvíľke tícha pomodlil za malého chlapca.

Riaditeľka nemocnice Bambino Gesù Mariella Enocová mailom apeluje na vedenie liverpoolskej nemocnice a príprava petíciu 49 matiek detí hospitalizovaných v tejto vatikánskej klinike s ťažkou diagnózou, v niektorých prípadoch podobnou Alfieho. Spresnila, že jej nemocnica nemôže sľubovať liečbu, môže však zabezpečiť základnú hydratáciu a tracheotómiu a pokúsiť sa o identifikáciu choroby.

V pondelok 23. apríla sudca Hayden zamietol posledné možné odvolanie Alfieho rodičov a nariadił odpojiť chlapčeka od prístrojov. Taliansko okamžite bezprecedentne udelilo Alfiemu občianstvo, len aby mohli chlapca ako Taliana previesť do nemocnice Bambino Gesù. Bol to posledný zúfalý pokus o záchranu Alfieho. Riaditeľka nemocnice M. Enocová dokonca odcesťovala do Liverpoolu, aby sa osobne pokúsila ovplyvniť situáciu v prospech rodičov. V rozhvore pre taliansku rozhlasovú stanicu Radio 24 povedala, že sa rozprávala s talianskym veľvyslancom v Londýne Raffaelom Trombettom, ktorý ju ubezpečil, že lietadlo by s chlapcom mohlo odletieť do niekolkých minút. „Taliančina vláda díľa, že bude umožnená okamžitá príprava tohto dieťaťa, teraz už talianskeho občana, do Talianska,“ uviedlo v oficiálnom komunikáte talianske ministerstvo zahraničia. V Liverpoole bol už prípravený aj vrtuľník, ktorý mal pomôcť na náklady nemocnice Bambino Gesù prepraviť chlapca počas troch hodín do Talianska.

Všetko bolo márne. O 21.17 londýnskeho času lekári odpájajú Alfieho od prístrojov, vrátane dýchacieho.

ALFIEHO BOJ

Lekári na súdnych rokovaniach opakovane ubezpečovali, že Alfie bez podpory prístrojov umrie do niekolkých minút. Lekárka, ktorú „nemožno z právnych dôvodov menovať“, sudcovi tvrdila, že „Alfie bude schopný sa len niekoľko ráz nadýchnuť a prežiť len pár minút“: „Bude to rýchla smrť.“

Milióny ľudí na sociálnych sietiach však sledovali, ako rodina oznamuje, že Alfie dýcha jednu hodinu, tri hodiny, päť, osem hodín... Svitlo ráno a Alfie stále žil! Rodičia mu v priebehu noči dali niekoľko ráz dýchanie z úst do úst. Ráno dostal trochu kyslíka a vody, potom bol už bez vody a jedla. Rodičia burcovali verejnosť: „Alfieho chcú zaťať hladom!“ je isté, že minimálne celý utorkový deň a nasledujúcu noc bolo chlapča o hlade.

V utorok popoludní mal byť Alfie už dávno mŕtvy, ale namiesto toho sa konal ďalší súd. Sudca Hayden znova rozhodol, že chlapca do Talianska nepustí, no naznačil nemocnici, že by snáď mohla povoliť, aby si rodičia vzali dieťa domov.

V utorok bol Alfieho zdravotný stav dobrý, začal sa však zhoršovať v noci na stredu. Sociálne siete nielen v Británii nešetria súdcu ani lekárov. Pred dverami Alfieho izby stoja na stráži policajti.

Z BÁBÄTKA ANJEL

V stredu sa opäť zišiel odvolací súd v zložení lord Coulson, lord McFarlane, lady Kingová, rozhoduje však zasa proti rodičom. Alfie je skrátka odšodený umrieť v liverpoolskej nemocnici, je jedno, ako dlho bude trvať jeho boj.

Alfie však aj bez prístrojov žije už štvrtý deň. Na fotografiách vyzerá dobре, dokonca sa v spánku usmieva. Tom

Evans tvrdí: „To nie je zázrak. To je zlá diagnóza.“

Odpovede na Alfieho stav ponúka poľský zdravotník Kajetan Gawarecki, ktorý chlapca vyšetroval: „U nás v Poľsku sa respirátor odnáma pacientom, u ktorých sa zistil mŕtvy mozog napriek pretrvávajúcej činnosti kardiovaskulárneho aparátu a iných orgánov. Odstránením respirátora potom nasleduje rýchla smrť. Alfieho situácia je iná, chlapec žije, respirátor mu iba pomáha v dýchaní, nenahrádza ho, čo je dôvod, prečo bol schopný tak dlho fungovať aj bez neho. Alfieho mozog nie je tak zničený, ako sa predpokladalo.“

V skorých ranných hodinách v sobotu 28. apríla 2018 Alfie Evans svoj boj napokon prehral po piatich dňoch od odpojenia od prístrojov. Jeho matka Kate na sociálnej sieti napísala: „Naše bábätko dnes o 2.30 dostalo anjelské krídla. Sme zlomení. Ďakujeme všetkým za podporu.“

Alfieho otec Tom na Facebooku napísal: „Môj gladiátor zložil štit a došiel krídla.“

Do raja večného nech ťa sprevádzajú anjeli, nech ťa tam príjmu mučeníci a privedú do nebeskej vlasti.

Alfie, odpočívaj v pokoji.

Spracovala BOKA PIKA
(Snímky: T. E.)

Kauza Alfieho Evansa odhaluje tvár tzv. modernej Európy a západnej civilizácie

Nedáva to zmysel

Snímka: archív T. E.

Úmrtie 23-mesačného britského chlapca Alfieho Evansa vyvolalo emotívne reakcie doslova po celom svete.

Prekvapujúca, no o to dojíma veľšia bola reakcia fanúšikov polského futbalového klubu Legia Varšava. V čase, keď vrcholil Alfieho boj o život, sa počas prvoligového zápasu objavil na hlavnej tribúne veľký transparent s nápisom *Alfie, walcz, jesteśmy z Tobą! Alfie, bojuj, sme s tebou!*

NECIVILIZOVANOSŤ

Po smrti Alfieho pápež František, ktorý verejne podporoval rodičov, na Twitteri napísal: „Som smrťou Alfieho hlboko pohnutý. Dnes sa modlím predovšetkým za jeho rodičov, keďže Boh, nás Otec, ho berie do svojej láskevej náruče.“

Predstavitelia Poľska a Talianska kritizovali fatálne rozhodnutia britských súdov a britskej štátnej Národnej združovnej služby. Poľský prezident Andrzej Duda v televízii povedal: „Som veľmi pohnutý prípadom chlapca Alfieho, ktorý bol ľažko chorý, snáď aj smrteľne, ale je možné mu na základe toho odoberať život? A to v Európe, ktorá kričí o zákaze trestu smrti dokonca pre tých najväčších zločincov, ale de facto odсудzuje na smrť dieťa. Pre mňa je to cynizmus a podlosť. Na jednej strane chránime najhorších vrahov a na druhej odsudzujeme na smrť dieťa.“

Taliansky minister zahraničných vecí Angelino Alfano uviedol na Twitteri:

„Zbohom, malý Alfie. Milovali sme ťa.“ Popredný taliansky pravicový politik a guvernér regiónu Benátky Luca Zaia po úmrtí Alfieho nekompromisne vylásil: „Takzvaný civilizovaný svet poskytol najnovší dôkaz o nesmiernej necivilizovanosti.“

DETSKÝ ZÁKON

Prípad chorého Alfieho vyvolal debatu o etike v medicíne i v právnych systémoch. Najsilnejšie útoky sa vzniesli na britský právny systém. Británia má totiž v platnosti zákon tzv. detský zákon (Children's Act), podľa ktorého súdy rozhodovali. Zákon umožňuje v niektorých prípadoch, aby súd zvážil, čo je v záujme dieťa ako pacienta. Stáva sa to vtedy, keď sa rodičia a zdravotníci nezhodnú, čo je pre dieťa najlepšie. Zákon zaručuje, že ani lekári, ani rodičia nemôžu mať posledné slovo.

Detský zákon je kontroverznej zákon. Sú prípady, keď sice chráni deti, napríklad ak rodičia pre svoje náboženstvo odmietnu určitú liečbu, ktorá by dieťa mohla zachrániť, ale niekedy zákon vyznieva tak, ako keby bránil rodičom hľadať pre svoje dieťa liečbu, zmierenie utrpenia alebo predĺženie života. Je to vtedy, keď súd dá za pravdu lekárom, presvedčeným, že pokračovanie v liečbe je märne, a rodičia sú iné mienky.

Veľkú pozornosť vyvolal v roku 2014 prípad chlapčeka menom Ashya King. Britskí lekári zistili, že Ashya trpí nádorovým ochorením mozgu a niekoľko ráz ho operovali. Rodičom oznamili, že pre neho už viac urobiť nemôžu. Kingovi však bez vedomia lekárov odviezli chlapca do Španielska, kde chceli predať rekreačnú nehnuteľnosť, aby mali na liečbu v protónovom centre v Prahe. V Británii na nich vydali zatykač kvôli zanedbaniu starostlivosti, a tak niekoľko dní strávili v španielskej väzbe. Napokon im súd liečenie syna v zahraničí povolil a Ashya sa liečil v Česku. Tento rok v marci otec už osemročného chlapca oznamil, že onkológovia z nemocnice v Southamptone po kontrole posledných snímok uvedli, že nevidia nijaký náznak, že by sa rakovina vracaťa.

Podobných prípadov je viac. Ak by súdy boli rovnako nekompromisné – aj keď nie podľa tzv. detského zákona –, svet by už dávno prišiel o geniálneho fyzika Stephena Hawkinga, ktorému ako 21-ročnému diagnostikovali ALS a podľa lekárov nemal žiť dlhšie ako dva roky. Zomrel tento rok vo veku 76 rokov...

Takéto zázraky sa dejú, hoci zriedkavo. Jediné, čo je podstatné a čo aj môžeme posúdiť, je, že práve k takému druhu zázraku sa Alfieho rodičia upli. A práve tak, ako im zázrak nikto nemôže zaručiť, tiež im jeho možnosť nikto nemôže vyvrátiť.

OMYLY SÚDOV

Argument britského súdu bol, že poškodenie Alfieho mozgu spôsobuje, že žije len vďaka prístrojom. Skutočnosť, že žil niekoľko dní, a to bez prístrojov, jasne dokazuje, že súd sa mylil a teda hovoril o živom človeku, ktorý žil pomocou prístrojov, a nie, že prístroje zabezpečovali jeho základné životné funkcie. A len mimochodom – aj srdcový strojček je prístroj, pomocou ktorého človek žije...

Postoj britských súdov v prípade Alfieho Evansa by vari dával zmysel keby Alfie podľa názoru lekárov trpel. Snáď by sa to potom dalo chápať ako pokus o zmierenie chlapčekovho utrpenia, o akýsi zvláštny druh eutanázie. No podľa všetkých dostupných informácií sa lekári domnievali, že Alfie nič nevnímal, ani necítil nijakú bolest. Ak to bolo tak, potom však nemožno hovoriť o nijakom zmierení utrpenia, práve naopak – a pod rúškom falošnej humanity sa súd dopúšťal nesmierneho psy-

>>>

chického násilia minimálne na dvoch ľud'och – na Alfieho rodičoch.

Rozhodnutia britských súdov by azda dávali zmysel, keby ďalšie umelé udržiavanie Alfieho pri živote sa muselo platiť z verejných peňazí, pričom tieto peniaze by sa mohli vynaložiť účelnejšie na záchrany iných životov. No Alfieho rodičia vôbec netrvali na tom, aby ich syna držali pri živote z britských verejných peňazí. Práve naopak – to jediné, o čo sa usilovali, bolo dostať synčeka z Británie preč. A práve to im súdy opakovane zakazovali.

Rozhodnutia britských súdov teda ničako nezmiernili Alfieho utrpenie a ani nijako nepomohli verejným financiam. Nepomohli vlastne vôbec nikomu a ničomu. Jediné, čo rozsudok dokázal, bolo vziať rodičom ich nádej na zázrak.

PRÁVO KONTRA ETIKA

Treba povedať, že kauza Alfieho Evansa bola sporom medzi zákonom a etikou. Štát si zákonom privlastnil právo rozhodovať o živote, ktoré vzhladom na okolnosti morálne nemal. Nešlo tu o zachraňovanie života. Išlo tu o zbytočné zobratie nádeje rodičom.

Prečo sa však potom politici divia, že čoraz viac ľudí prestáva štátu dôverovať a radšej začína vytvárať rôzne konšpiračné teórie?

Ani v tomto prípade netrvalo dlho a vynorila sa nepríjemná otázka, prečo sa britské úrady tak ponáhľali ukončiť život malého Alfieho. Podľa oficiálne zverejnenej štúdie patrili totiž jeho záchvaty, neurologické problémy a paralíza do kategórie známych zadokumentovaných vedľajších účinkov po ne-správnom očkovani. Z platnej britskej legislatívy vyplýva, že o odškodné po nežiaducích účinkoch z očkovania možno v Británii žiadať až po dosiahnutí dvoch rokoch života dieťaťa. Malý Alfie mal mať druhé narodeniny o 11 dní po svojej smrti. Prípadným súdom o odškodné by rodičia pravdepodobne vysudili vysokú sumu peňazí.

SUDCA HAYDEN

V celom prípade je zaujímavá aj osoba sudsu najvyššieho súdu Anthonyho Haydena. Sudca je členom britskej asociácie gay a lesbických právnikov, publikoval knihu o právnych náležitostiach výchovy detí v homosexuálnych pároch a je aj veľmi aktívny v rôznych LGBT kauzách. Právnu pomoc Alfieho rodičom ponúkla kresťanská spoločnosť Christian Legal Centre. Na súde ich za-stupoval právnik spoločnosti Paul Diamond. Obaja právniči, Hayden a Diamond sa stretávali práve pri rôznych

Snímka: archív T. E.

Plačúci Tom Evans oznamuje novinárom úmrtie svojho synčeka

LGBT kauzách, pravda, na opačných stranách barikády, a medzi nimi panuje dost zreteľné napätie. Osobnú nechut' bolo priam hmatateľne cítiť aj pri súdnych jednaniach v Alfieho prípade. Stalo sa, že sudca Hayden napomenul Diamonda, aby v súvislosti s Alfiem nepoužíval „emocionálne zafarbené výrazy“ ako „ľudská bytosť“ alebo „zdravý rozum“.

O Christian Legal Centre sa v britských liberálnych a ľavicových médiách píše ako o „kresťanskej nátlakovej skupine“. Je to trochu zvláštne, pretože právniči spoločnosti bránia chudobných kresťanov – neraz migrantov z Afriky – pred rôznymi nátlakovými skupinami LGBT, pričom sa spoločnosť o nijaké zmeny zákonov neusiluje.

Bizarnosť celému prípadu dáva konštatovanie v jednom z rozhodnutí, že za „hysterický postoj rodičov môže aj ich rímskokatolícke vyznanie“.

ZOŠTÁTNENIE DETÍ

Systém, ktorý ubližuje, ale nepomáha, je hanebný. Presne takýto systém sa však v Európe rozmaďa čoraz väčšmi. Je to systém neslávne známy z Nórsku, Británie, Švajčiarska i ďalších krajín. Platí preň, že čím je tá ktorá krajina vyspelejšia, tak tým mocnejšie sa k tomuto systému upína. Najsmutnejšie na tom je, že sa nehanebne odvoláva na „najlepší záujem dieťaťa“. Vďaka tomuto priam zaklínadlu sa deti – technicky vzaté – zoštátnujú. O deťoch, o ich žití či nežití, o ich spôsobe života a o ich výchove už nemôžu rozhodovať tí, čo im dali život – ich rodičia. Deti sa

zoštátnili a rozhoduje o nich štát, ktorý tvrdí, že vie lepšie ako rodičia, čo je v ich najlepšom záujme.

No už len z princípu to nemôže vedieť. Štát falošným záujmom o dobro dieťaťa v konečnom dôsledku ubližuje práve deťom a ich rodičom a svojou túžbou presadzovať moc ostrakizuje tých, ktorí chcú vychovávať deti podľa svojich hodnôt.

SLOVENSKÉ OVČIE RÚCHO

U nás sa tento strašný systém, maskovaný heslom *V najlepšom záujme dieťaťa*, ešte nestacičí priveľmi uchytiť. No ubezpečujem vás, že plazivo k nemu smerujeme. Stačí si len spomenúť na *Celoštátnu stratégiu ochrany a podpory ľudských práv* či na *Istanbulský dohovor*. Tie sa sice explicitne neodvolávajú na „najlepší záujem dieťaťa“, ale v ovčom rúchu pretláčajú rodovú ideológiu. A tá sa výchovy dieťaťa už prialo dotýka, ba aj života ako takého. Napokon, propagátori rodovej ideológie sa nikdy netajili, že sa to celé začalo presadením „práva na slobodné rozhodnutie ženy nechať si vziať plod“ a zatiaľ sa to končí presadzovaním práva na „dobrú smrť“.

„Rád by som dôrazne potvrdil, že jediným pánom života – od jeho začiatku až po prirodzený koniec – je Boh,“ vyhlásil pápež na generálnej audiencii pred tisícami ľudí na Námestí svätého Petra, keď vyzval ľudí, aby sa modlili za rešpektovanie životov všetkých ľudí, najmä Alfieho.

Zdá sa, že Európa je silno nahluchlá.
PAVOL PRIKRYL

Na základe vzťahu s otcom sa v dieťaťu formujú jeho vnútorné postoje a vzťah k Bohu

Otec v rodine

V súčasnosti je jednou z najväčších a najdevastujúcejších kríz, ktoré ohrozujú zdravosť a zrelosť jedinca i celej ľudskej spoločnosti, kríza rodiny.

Skrízou rodiny úzko súvisí aj kríza otcovstva ako takého. Často hovorí o príčinách a dôvodoch tejto krízy. No skúsme sa aspoň zamyslieť nad tým, ako sa táto kríza prejavuje v našom konkrétnom živote a pokúsme sa načrtiť isté východiská, ktoré by nám mohli slúžiť ako svetlá na cestu.

SLOBODA K DEPRESII

V súčasnosti v súvislosti s permisívistickou spoločnosťou, v ktorej žijeme, sa často hovorí o anti-autoritátnej výchove dieťaťa, aby sa mohlo naplno a slobodne rozvinúť.

V sedemdesiatych rokoch 20. storočia realizoval psychológ Carl Risé experimentálne výskumy, ktoré priniesli zaujímavé výsledky. Pozorovaným deťom sa poskytla plná sloboda, bez limitov, obmedzení a zákazov. Výsledky ukázali, že po jedenapolročnej výchove, v ktorej bolo všetko dovolené, preukazovali deti vo väčšine prípadov príznaky depresie, ba až psychoticko-fyzickej narušenosťi až do takej miery, že výskum sa musel predčasne ukončiť.

Vo vývinovom procese dieťaťa má spolu s matkou dôležité poslanie práve otec. Je to on, kto – či už z kultúrneho alebo citového pohľadu – má úlohu separovať dieťa od matky, „odstrhnúť pupočnú šnúru“, uviesť ho do širšieho kontextu života spoločnosti a napomôcť mu stať sa autonómou osobnosťou.

POVEDAŤ NIE

Na rozdiel od matky, ktorá pre dieťa, a osobitným spôsobom pre dievča, predstavuje svet zjednotenia a symbiózy prežítej v ranom detstve, no nereálnej v dospelom veku, otec predstavuje reálnejšiu dimenziu života, keď napomáha rozvoju schopnosti nezávislosti a odvahy, čo umožňuje dieťaťu prekonávať prekážky a ľažkosti. Je to práve ono *nie*, ktoré častejšie vyslovuje vo výchove otec, čo vzhľadom na psychický vývin osobnosti napomáha rozvoj vlastnej, rozlíšenej identity.

Ak k tomuto *nie* nepríde, ak sa dieťa nenaucí čeliť limitom, je možné, že nebude napredovať vo vývine zdravým spôsobom. Dieťaťu budú chýbať d'alsie stupne psychickej štruktúry, ktoré sú základom pre zdravý vývin vlastnej identity a tiež reálneho akceptovania limitov a ohraničení, s ktorými sa človek v dospelom veku stretáva. Nedozreje a zostane dieťaťom zameraným na seba, v egoistickom štádiu uspokojovania vlastných potrieb.

DÔVERA V SEBA

Postava otca má vo výchove dieťaťa, zvlášť chlapca, nezastupiteľnú úlohu aj pokial ide o schopnosť zdravého spracovávania agresivity. Núti chlapca spracovať agresiu takým spôsobom, že ju usmerní voči prekážkam a ľažkostiam v živote, pričom sa táto skúsenosť stane základom uspokojenia a dôvery v seba samého a tiež voči rodičovským výchovným inštrukciám. Dôvera, ktorá sa rodí a posilňuje v tomto procese, bude neskôr základom dôvery, potrebnej na utváranie vzťahov.

Ak však k tomuto nedôjde, čo je čoraz častejší prípad, keď prítomnosť otca v rodine a vo výchove absentuje, nastáva nebezpečenstvo, že dieťa sa vyvíja v istej štrukturálnej neistote, s akou si stálou potrebou hľadá v iných zrkadlo seba samého. To sa v dospelom veku prejavuje tak, že človek vo vzťahu s inými hľadá predovšetkým potvrdenie seba samého. Inými slovami, očakáva od druhých ustavičnú akceptáciu, uznanie a obdiv. Je zrejmé, že pre takto vnútorné štruktúrovaného človeka, s jeho neuvedomenými očakávaniami, je nemožné prežívať hluboké a stabilné medziľudské vzťahy.

OČISŤUJÚCI TREST

Istý chlapec povedal: „*Otec mi dáva všetko, čo môže, ale nikdy mi nedá facku, keď som si to zaslúžil.*“ Z toho vyplýva, že môže byť oveľa bolestnejšie prežívať otcom nepotrestaný pocit viny, dieťaťom vnímanú ako ľahostajnosť a nezáujem, ako byť spravodlivo potrestaný.

Snímka: Pixabay

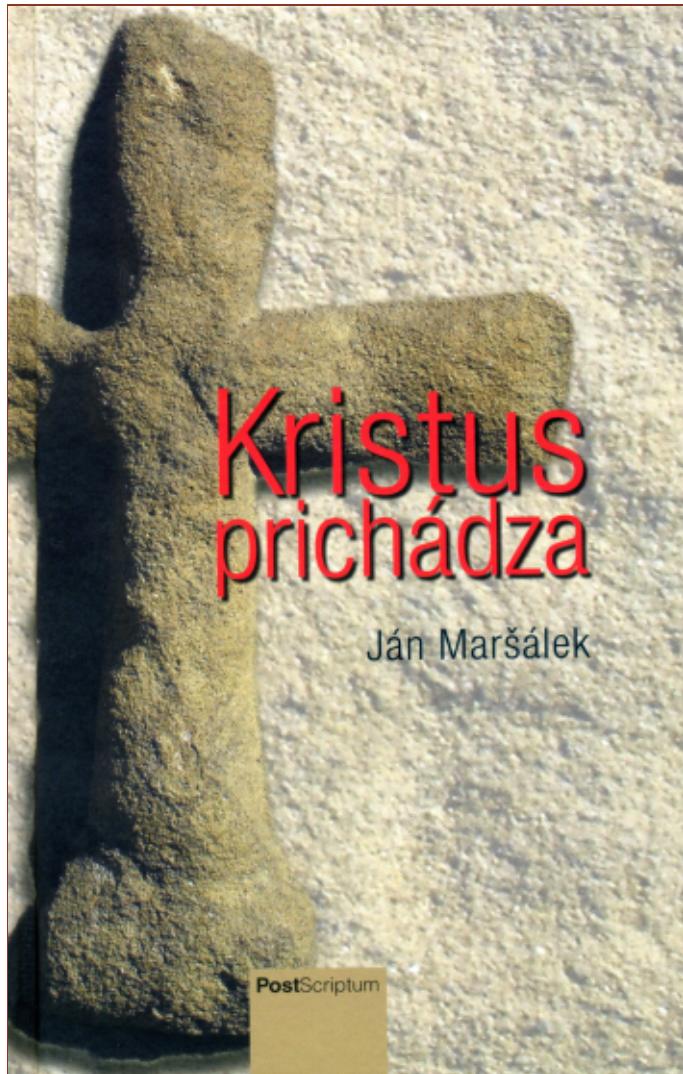
Spravodlivý trest za skutky, ktoré si ho zaslúžia, má pre dieťa skutočne očistujúcu funkciu. Dáva meno niečomu, čo dieťa môže vnímať ako svoje vlastné, a zároveň mu poskytuje nádej, že vina môže byť odpustená a uzdravená. To nie je možné v prípade, ak nie je identifikovaná alebo sa popiera.

Niečo podobné vyjadrujú aj náboženské tradície, keď zdôrazňujú dôležitosť pokánia. Pokánie je priznanie sa k viene, vyjadrenie túžby po jej odčinení. Inými slovami, je to vyjadrenie túžby po povstaní z pádu a opäťovnom otvorení sa pre život. Vďaka tomu pokánie nesie v sebe vždy veľmi silné pozitívne posolstvo nádeje.

Na druhej strane, oproti „neprítomnému“ otcovi stojí postava otca ako despotu, ktorý má vždy pravdu, o ktoréj sa nediskutuje a svoju autoritu si často umocňuje hrubou mocou a fyzickou silou. Obom extrémom despotického aj neautoritatívneho otca nastavuje zrkadlo *Sväté písma*: „*A vy, otcovia, nedráždite svoje deti k hnevnu, ale vychovávajte ich prísne a napomíname ich v Pánovi*“ (Ef 6, 4).

Otec by mal byť dieťaťu príkladom v duchovnom aj svetském živote, pretože na základe vzťahu s otcom sa formujú jeho vnútorné postoje, ale i vzťah k Bohu.

LEOPOLD SLANINKA, SJ,
knáz a psychológ
(Z knihy *Citový a náboženkový vývin v prvých piatich rokoch života*)

Vydavateľstvo
Post Scriptum
prináša na knižný trh
novinku

Kristus prichádza
od básnika a publicistu
Jána Maršálka

V sérii krátkych úvah sa autor podujal podať konzistentné a systematické svedectvo o osobe Ježiša Krista a o jeho význame pre svet s ohľadom na dnešného človeka, nadväzujúc pritom na stáročnú tradíciu kresťanskej apogetiky.

Ide o zámer odvážny a aj podnetný – ved' Kristus bol už za svojho života znakom protirečenia a v podobnom duchu sa počas dvetisíc rokov uvažuje, hovorí a píše o jeho osobe a učení.

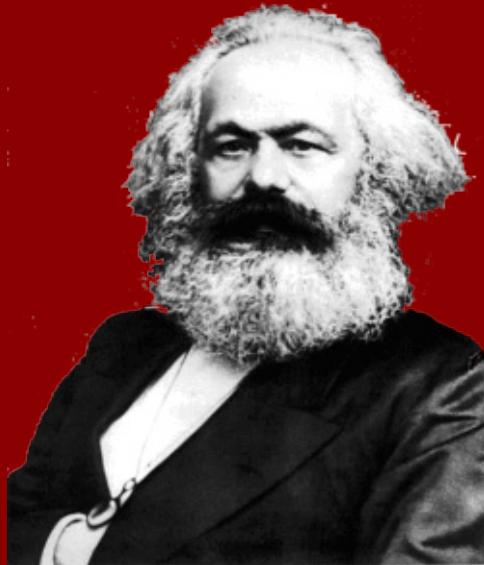
Čím to je, že púta láskou alebo nenávistou toľko ľudských bytostí? Aj to o niečom svedčí – že je stále prítomný v živote ľudí, že jeho postava sa evidentne vymyká z radu, nezapadla prachom zabudnutia a nútí zaujať postoj: za alebo proti. Bolo by veľmi plytké, zavádzajúce a klamlivé považovať Ježišovo pôsobenie za uzavreté, patriace minulosti...

Knihu *Kristus prichádza*, ako aj ďalšie tituly z vydavateľstva Post Scriptum si je možné objednať e-mailom na adresu info@postscriptum.sk alebo telefonicky na čísle +421 903 442 679.
Viac na www.postscriptum.sk

PostScriptum

Paul Johnson odhaluje to, čo súčasní politici nechcú vidieť – charakter Karla Marxa

Skutočná tvár otca komunizmu

V sobotu 5. mája 2018 pri príležitosti 200. výročia narodenia teoretika komunizmu Karla Marxa odhalili mu v historickom centre jeho rodného Trieru bronzovú sochu v nadživotnej veľkosti. Na slávnosti sa zúčastnil aj predsedu Európskej komisie a kresťanský demokrat (sic!) Jean-Claude Juncker. Zdôraznil, že Marx nemôže za to, že jeho nasledovníci zneužili hodnoty, ktoré formuloval: „Viaceré Marxove myšlienky boli neskôr prekrútené.“ Aká ja však pravda o Karlovi Marxovi? Mnohé naznačí aj štúdia anglického spisovateľa a historika PAULA JOHNSONA.

Výraz vedecký ohľadom Karla Marx a jeho diela nie je výmysel jeho nasledovníkov. Používal ho sám Marx na to, aby sám seba odlišil od svojich nepriateľov – on a jeho práce boli „vedecké“, ostatné nie. Myslel si, že našiel vedecké vysvetlenie ľudského správania v histórii, podobné Darwinovej evolučnej teórii. Názor, že marxizmus je veda, a to taká, akou nijaká iná filozofia nikdy nebola a byť nemôže, sa stal súčasťou obecnej teórie štátu, ktorú založili Marxovi nasledovníci, takže je prvkom výučby všetkých predmetov na ich školách či univerzitách. Tento názor dokonca prenikol aj do nemarxistického sveta, pretože intelektuálov, najmä akademikov, fascinuje moc – identifikácia marxizmu s masívou fyzickou autoritou pokúšala mnohých učiteľov, aby vpustili marxistickú „vedu“ do svojich odborov, najmä neexaktných či poloexaktných, ako sú ekonómia, sociológia, dejiny či geografia.

Ak bol Marx vôbec vedcom, tak potom v akom zmysle? Alebo inak – ako

ďaleko sa angažoval v úsilí dosiahnutie objektívne poznanie metódou starostlivého vyhľadávania a vyhodnocovania dôkazov?

FORMÁCIA

Karl Heinrich Marx sa narodil 5. mája 1818 v Trieri (historický slovenský názov je Trevír). Jeho otec Heinrich bol právnik a pôvodne sa volal Hirschel ha-Levi Marx a bol synom talmudského učenca a rabína. Marxova matka Henrietta Pressborcková bola tiež dcérou rabína. Marxovci boli typickou stredostavovskou rodinou a darilo sa jej. Po pruskom dekréte z roku 1816, ktorý zakazoval zastávať Židom vyššie pozície v práve a v medicíne, jeho otec sa stal evanjelikom a 26. augusta 1824 nechal pokristiť aj svojich šesť detí. Ako 15-ročný bol Karl konfirmovaný a na istý čas sa zrejmé stal horlivým kresťanom, neskôr však od viery odpadol.

V roku 1835 sa Marx zapísal na univerzitu v Bonne, odkiaľ prešiel na Univerzitu Friedrika Wilhelma v Berlíne (teraz Humboldtova univerzita), ktorá

bola vtedy najlepšia na svete. Špecializoval sa na filozofiu v prevažne hegelovskom ponímaní. Urobil si doktorát, ale na univerzite v Jene, ktorá mala nižšie požiadavky ako berlínska.

Už počas štúdia sa u Marxu vyvinuli rysy charakteristické pre istý druh učenca, najmä talmudského: sklon zhromažďovať obrovské množstvo polovičiato vstrebaných materiálov a plánovať encyklopédické práce, ktoré nikdy nedokončil, zničujúce opovrhnutie všetkými nevzdelancami, extrémna asertivita a populivosť pri rozhovoroch s ostatnými vzdelancami. Celého jeho dielo je v podstate komentár, no najmä kritika prác ostatných vedcov v jeho odbore. No v hlbšom zmysle bádateľom neboli, a vedecky už vôbec nie. Nezaujímalo ho hľadať pravdu, ale vyhlasovať ju. Nič na ňom nebolo vedecké, vo všetkom podstatnom bol priamo protivedecký.

BÁSNIK

V Marxovi sa spájali tri osobnosti: básnik, novinár a moralista.

Poéziu začal písat ako chlapec a venoval sa dvom tématom – láske k Jenny von Westphal, s ktorou sa v roku 1841 oženil, a zničením sveta. Napísal mnoho básni, ale väčšina sa stratila. Dve jeho básne vyšli v berlínskom literárnom týždeníku *Athenaeum*. Volali sa *Divočé piesne* a divokosť je charakteristická pre jeho verše, ako aj intenzívny pesimizmus týkajúci sa stavu ľudstva, nenávisť, fascinácia korupciou a násilím, samovražedné pakty s diablotom: „*Sme spútaní reťazami, otriasení, prázdní, vystrašení, / naveky prikovaní k mrakovému kameňu bytia.*“

Marx rád citoval Mefistofelov verš z Goetheho *Fausta*: „*Všetko, čo exis-*

>>>

tuje, si zaslhuje zhynúť. „Apokalyp- tická vízia obrovskej katastrofy v ňom zostala po celý život. Je pritomná nie- len v jeho poézii, ale stojí aj v pozadí Komunistického manifestu z roku 1848 a je aj vrcholom Kapitálu.“

Stručne povedané – Marx je spisova- tel s eschatologickými rysmi od začiatku až do konca. Podstatné však je, že jeho predstava súdneho dňa, či už v jeho strašidelne poetickej alebo ekono- mickej verzii, je víziou umeleckou, nie vedeckou. Mal ju vždy na pamäti a vy- chádzal z nej, hľadajúc dôkazy namiesto toho, aby k nej smeroval. No je to práve onen poetický prvok, ktorý do- dáva jeho historickým projekciám dra- matický náboj a fascinuje radikálneho čitateľa. A pretože Marx chápal veci skôr intuitívne než rozumom, zostal navždy básnikom.

NOVINÁR

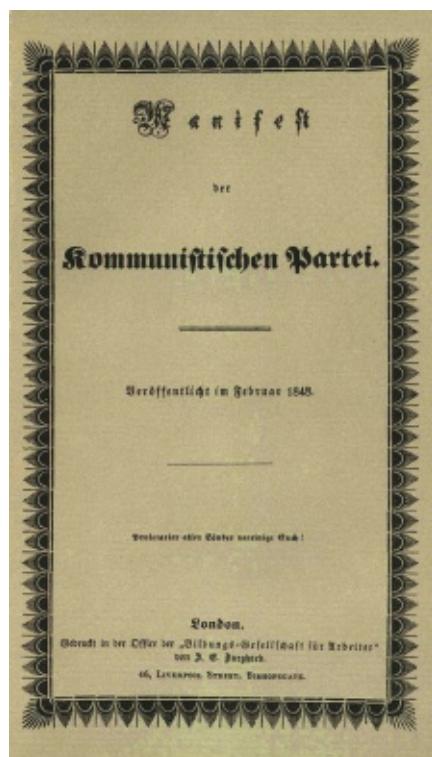
Marx bol však aj novinár, a vôbec nie zlý. Vedel písat krátke, ostré, polemicke články, v ktorých reagoval na udalosti. No pripraviť si plán rozsiahlej knihy, nehovoriac o jej napísaní, to bolo pre- ťho náročné – vôbec to nedokázal. Dokonca i *Kapitál* je len súbor esejí zlepenej dohromady bez nejakej skutočnej formy.

Hoci pri písaní článkov vedel skvele využívať epigramy a aforizmy, mnohé z nich neboli jeho. Marat vyhlásil: „*Robotníci nemajú svoju zem,*“ a „*Proletári môžu stratíť len svoje okovy.*“ prevzal aj Heineho výrok „*Náboženstvo je ópiom ľudstva.*“ Autorom vety „*Kaž- dý podľa svojich schopností, každému podľa jeho potrieb*“ je Luis Blanc. „*Proletári všetkých krajín, spojte sa!*“ vyslovil Karl Schapper a „*diktatúra prole- tariátu*“ je Blanquiho termín. No Marx mal ojedinelý talent zdôrazniť výroky ostatných a použiť ich v smrtiacej kom- binácii. Nijaký politický spisovateľ ne- prekonal posledné tri vety *Manifestu:* „*Robotníci môžu stratíť len svoje okovy. Svet je tu, aby ho získali. Proletári všetkých krajín, spojte sa!*“

(NE)HEGELIÁN

Ak poézia dodávala Marxovým prácam víziu a aforizmy boli ich zlatým klin- com, potom zvyšok je len akademický žargón. Zatrpknutý Marx, žalostne tú- žiaci po akademickom postavení, chcel ochromiť svet založením novej filo- fizickej školy, čo bolo súčasťou akčného plánu na získanie moci. A práve tu premenil jeho rozporuplný postoj k Hegelovi.

Marx v predhovore k druhému nemec- kému vydaniu *Kapitálu* píše: „*Úprimne*

Prvý vydanie *Manifestu komunizmu* z roku 1848

som sa vyhlásil za žiaka tohto veľkého mysliteľa.“ Pritom však sám hovorí, že jeho vlastná „dialektická metóda“ je „v priamej opozícii“ k Hegelovi. No aj napriek tomu uznával Hegelovu dialektiku ako „klúč k ľudskému chápaniu“. A pretože dialektika a jej „rozpo- ry“ vysvetľovali svetovú krízu, teda Marxovu poetickú víziu, zostal jej ver- ný až do konca svojho života.

Ako má Marxova filozofia svoj pô- vod v poetickej víziu, tak jej vypracovanie bolo cvičením v hre s akademickým žargónom.

ANTISEMITA A RASISTA

Aby sa Marxova intelektuálna mašiné- ria dala do pohybu, bol potrebný im- pulz. Marx ho našiel v nenávisti k úze- re a úzerníkom. Stúpenci Hegela zastá- vali rôzne stupne antisemitizmu, proti čomu Marx nemal námitky, naopak – súhlasil s ním. Odmietał názor, že protispoločenská povaha Židov má nábo- ženský pôvod, ale sociálny a ekonomic- ký. Tvrdil, že „základ nenáboženského židovstva“ je „praktická potreba, vlast- ný záujem“, že „svetský kult Židov“ je „jednanie sa“ a ich „svetským božstvom sú peniaze“.

A keďže sa Marx nerozpákoval na- pádať tých, čo s ním nesúhlasili, tak na prvého skutočne významného nemec- kého sociálneho demokrata a organi- zátora práce Ferdinanda Lassalla zaú- točil tým najbrutálnejším antisemitským

a rasistickým útokom. Označil ho za „baróna Icíkov“, vynadal mu do „ži- dovských negrov“ a „slizkého Žida“. Dokonca Marxovi bolo „úplne jasné, že ako naznačuje tvar jeho lebky a kvalita vlasov, jeho predkovia boli černosi, ktorí sa pripojili k Mojžišovi na útek z Egypta, ak sa jeho matka či babička z otcovej strany neskrížila s negrom. Z tohto spojenia Žida a Nemca na čer- nošskom základe musel nutne vzniknúť mimoriadny bastard“.

Až neskôr sa Marx rozhadol, že prv- kom zla v spoločnosti, hybnou silou úzerníckej peňažnej moci, od ktorej sa údajne odvrátil, neboli len a len Židia, ale buržoázna trieda ako celok.

FAKTY

Po tom, čo Marx definoval bohatstvo ako židovskú moc peňazí rozšírenú na celú buržoáziu, a proletariát v jeho no- vom filozofickom zmysle (trieda, ktorá triedou nie je, rozpad triedy a tried, je oslobodzujúcou silou histórie, no ne- podlieha historickým zákonom a defi- nitívne uzaviera históriu), komplikova- ne postupoval s pomocou hegelovskej dialektiky do samého stredu svojej filo- zofie. Tak definoval revolučný pre- vrat, ktorý bol na počiatku len poetic- kou víziou. Jeho definícia je však vy- jadrená nemeckými akademickými poj- mami a v realite sveta nijaký význam nemá.

Aby svoje názory objasnil, uchýlil sa k obvyklému gigantizmu, zdôrazňujúc globálnu povahu procesu, čo však robí ľažkopádnym jazykom. Aj v mestach, kde je Marxov výklad jasný, ešte to ne- znamená, že má nejakú platnosť. Nie je to totiž nič iné než *obiter dicta*, poznámky na okraj mrvavoučného filozofa. Chýbajú fakty a dôkazy získané z reál- neho sveta, ktoré by prorocké výkriky premenili vo vedu.

K faktom mal totiž Marx dvojaký prí- stup ako k Hegelovej filozofii. Na jed- nej strane strávil desiatky rokov hro- madením faktov, ale na druhej strane to boli také fakty, ktoré sa dali bez prob- lémov vyhľadať v *Modrej knihe*, oficiálnej správe vydanej parlamentom či vládou. Ako zarytý teoretik však nevy- šiel medzi ľudí. Písal články o zákone určujúcom právo moselských vidiečanov zbierať drevo, no nikdy sa nestrelol s miestnym obyvateľstvom, aby zistil podmienky priamo na mieste. Tak písal o údele sliezskych tkáčov, ale v Sliez- sku nikdy neboli a nikdy sa ani neroz- prával s niekým, kto by tkáča čo i len pripomínal. Celý život písal o finan- čníctve a priemysle, ale ľudí z týchto odborov poznal len dvoch, pričom je-

>>>

den z nich bol jeho holandský strýko Lion Philips, neskôr zakladateľ známej spoločnosti. Marx sa však so strýkom radil len raz, aj to iba o technickej záležitosti vysokých financií.

Tým druhým zasvätencom bol Friedrich Engels, ale Marx jeho pozvanie, aby ho sprevádzal na návštive práčovne bavlny odmietol. Je známe, že „otec proletariátu“ nikdy v živote nevkročil ani do mlyna, továrne, bane či nejakého priemyselového pracoviska.

ROBOTNÍCI

Ešte väčšmi zaráža Marxovo nepriateľstvo voči robotníkom, ktorí sa stali „politicky uvedomelí“. Išlo o kvalifikovaných robotníkov a remeselníkov, samoukov, disciplinovaných ľudí s dobrým správaním, usilujúcich sa zmeniť spoločnosť, ale umiereným, a tak vlastne nesúhlasiacich s Marxovou apokalyptickou víziou a nehovoriacich jeho politickým žargónom. Niektoré z Marxových najjedovatejších útokov smerovali práve proti týmto ľudom. A keďže vôbec nemienil skúmať pracovné podmienky v priemysle, ani sa o nich dozvedieť od inteligentných robotníkov – a prečo by mal? –, tak len s použitím Hegelovej dialektiky došiel vo všetkých elementárnych základoch k svojim záverom, týkajúcich sa osudu ľudstva.

Vo svojom bádaní po zločinnosti britských kapitalistov narazil Marx na veľa prípadov veľmi málo platených robotníkov, ale nikdy nenašiel niekoho, kto by nedostával nijaký plat. A predsa niekto taký existoval – v jeho vlastnej domácnosti. Bola to Helen Demuthová. Nielenže sa starala o jeho deti, varila a upratovala (Marx bol známy ako veľký neporiadnik), ale mala na starosti aj rodinné finančie. „Otec proletariátu“ jej za jej neľahkú prácu nikdy nezaplatil ani penny. Zato s ním prišla do iného stavu a porodila mu nemanželského syna...

Nuž tak jediné, čo ešte musel Marx urobiť, bolo nájsť fakty, ktorými by doľžil svoje závery. Skrátka – nájsť správne fakty, ktoré by do seba správne zapadli. Jeho metódu zhrnul filozof Karl Jaspers: „Štýl Marxovho písania nie je štýlom bádateľa. Neuvádza príklady, ani nepredkladá skutočnosti, ktoré odporújú jeho teórii, a ak, tak len také, čo podporujú či dokazujú to, čo sám považuje za konečnú pravdu. Celý tento prístup je ospravedlňovanie, nie hľadanie. Obhajovanie niečoho, čo sa vyhlasuje za čistú pravdu nie s presvedčením vedca, ale veriaceho.“

V tomto zmysle teda „fakty“ nie sú jadrom Marxovej práce, tvoria len do-

Snímka: wikipédia

Karl Marx (vpravo) a Friedrich Engels, vpredu Marxove dcéry Jenny Caroline, Jenny Laura a Jenny Julia Eleanor

plnom podporujúci závery, ktoré sa nezávisle od týchto skutočností dosiahli už skôr. *Kapitál*, monument, okolo ktorého sa krútil celý Marxov život učenca, by sa teda nemal chápať ako vedecké skúmanie povahy ekonomických procesov, ale mal by sa považovať za cvičenie v morálnej filozofii. Je to obrovské a často nesúvislé kázanie, útok na priemyselný proces a princíp vlastníctva, navyše vedený mužom, ktorý ich hlboko, no v podstate iracionálne nenávidel.

KAPITÁL

Kapitál napodiv neobsahuje ústredné tvrdenie majúce funkciu organizujúceho princípu. Pôvodne v roku 1857 Marx koncipoval prácu do šiestich zväzkov, ale metodická vnútorná disciplína, potrebná na dokončenie takéhoto plánu, sa ukázala nad jeho sily. Jediný zväzok, ktorý naozaj spísal, však skutočne nemá logickú stavbu – je to rad jednotlivých statí, zostavených bez súvislosti. Francúzsky marxistický filozof Louis

Althusser dokonca považoval štruktúru zväzku za takú zmätenú, že považoval „za nutné“, aby čitatelia vážne ignorovali Diel I. a začali Dielom II., kapitolou 4. Engelsova vlastná synopsa prvého dielu *Kapitálu* len podčiarkuje slabú či skôr nijakú štruktúru spisu.

Druhý a tretí diel z hľadiska Marxa nie sú až také podstatné, pretože je nepravdepodobné, že by ich Marx zastavil v tejto podobe (*tie posmrtné zeditoval a vydal Engels – pozn. red.*). No prvý diel je zaujímavé čítanie a potešilo generáciu socialistických fanatikov, ale nemá nárok považovať sa za vedecké dielo o nič väčšimi než astrologická ročenka.

Za zmienku však stojí ôsma kapitola nazvaná *Pracovný deň*, ktorá sa javí ako vecná analýza vplyvu kapitalizmu na denný život britského proletariátu. Je to jediná časť Marxovej práce, ktorá sa skutočne zaobrábala robotníkmi, onou toľko predstieranou témovej jeho filozofie.

Aká je však jej vedecká hodnota?

>>>

Ked'že Marx vyhľadával len a len také fakty, čo zapadali do jeho vopred učinených záverov, čo je v rozpore so všetkými princípmi vedeckých metód, tak aj táto kapitola je už od svojho začiatku veľmi slabá. Je však otázne, či fakty zle interpretoval alebo falšoval.

(NE)VEDECKOSŤ

V spomínamej kapitole sa Marx usiluje dokázať, že pre kapitalizmus je charakteristický rys postupujúce a narastajúce vykorisťovanie robotníkov. Aby mohol túto tézu obhájiť, musel by dokázať, že podmienky v dielňach zlé už v čase pred nástupom kapitalizmu sa za priemyselného kapitalizmu ešte výraznejšie zhoršili, a po druhé to, že vykorisťovanie robotníkov sa v krajinách s najrozvinutejším kapitálom ustavične stupňuje, keďže podstata kapitálu má neosobný, nezmieriteľný charakter.

Marx sa však nepokúsil dokázať ani prvú vec: „*Čo sa týka obdobia od počiatku velkoperiámslu v Anglicku až do roku 1845, dotknem sa ho len mestami a pre podrobnejšie detaile odkážem čitateľa na dielo Friedricha Engelsa Postavenie robotníckej triedy v Anglicku.*“ Stručne povedané: celá prvá časť Marxovo vedeckého skúmania pracovných podmienok v polovici 60. rokov 19. storočia sa zakladá na jedinej práci, aj to publikovanej už pred 20 rokmi.

A akú vedeckú hodnotu možno prísudíť tomuto jedinému zdroju?

Engels mal vlastnú skúsenosť v prospejúcej rodinnej firme na praní bavlny, ako aj s obchodovaním s textilom, ale o podmienkach v anglických továrnach nevedel nič. Nevedel nič o t'ažbe uhlia a v bani nikdy neboli, nič nevedel o práci na vidieku, aj napriek tomu napísal dve celé kapitoly: *Baníci a Vidieky proletariátu*. Veľká časť Engelsovej knihy nestojí na pôvodných prameňoch, ale na niekoľkých druhotných zdrojoch pochybnej kvality. Navyše, použité pôvodné pramene boli 5 – 25 rokov staré, dokonca niektoré až 40, čo však Engelsovi nebránilo predkladať ich ako súčasné.

V roku 1957 dvaja bádatelia, W. O. Henderson a W. H. Challoner, preskúmali Engelsove zdroje. Ich poznámky pod čiarou katalogizujú Engelsom prekrútené a nepočitivé údaje. A tak napríklad v 7. kapitole *Proletariát usvedčili Engelsa z klamstva či chybných údajov a predpisov na 23 stranach*. O zamlčaní niektorých faktov, ktoré nesporne priniesli zlepšenie života robotníkov (napr. Továrenské zákony) a ktoré Engels musel poznat, sa obaja autori zmieňujú už len okrajovo...

Leonardo Digenio: *Komunistická Posledná večera*

ODHALENIA

Azda niet divu, že aj Marx vniesol do používania pôvodných a druhotných písomných zdrojov rovnakého ducha hrubej nedbalosti, tendenčného prekrúcania a vyloženej nepočitivosti, dokonca sa dá povedať, že bol podvodník ešte odvážnejší ako Engels.

Marxovo systematické zneužívanie zdrojov odhalila aj publikácia z roku 1885 *Komentár k použitiu Modrých kníh Karlom Marxom v Kapitole XV. Kapitálu*. Autori publikácie prekvapení „*hromadiacimi sa nezrovnalostami*“ sa rozhodli preveriť „*rozsah a dôležitosť chýb takých zjavných*“. Zistili, že rozdiely medzi textami z *Modrých kníh* a Marxovými citáciemi „*javili známky vplyvu, spôsobujúce ich prekrúcanie*“. Autori prišli k záveru, že ich dôkazy možno nebudú „*dostatočné na obvinenie zo zámerného falšovania*“, ale určite ukázali „*takmer zločinnú nedbalosť pri užívaní úradných dokumentov*“, preto by sa malo zachádzať „*s ktoroukolvek časťou Marxovej práce s nedôverou*“.

Prehrešky, ktoré Marx spáchal proti pravde, sa dajú rozdeliť do štyroch skupín:

1. používa zastaraný materiál, pretože moderné podklady nepodporujú jeho vec.

2. za typické príklady kapitalizmu si vyberá také priemyselné odvetvia, kde boli podmienky mimoriadne zlé, z kapitálovho nedostatočne zaistených firiem z archaických odvetví (napr. hrnčiarstvo).

3. ked' používa správy inšpektorov, cituje príklady biednych podmienok a zlého zaobchádzania s robotníkmi, ako keby boli nevyhnutnou normou systému, pričom podľa inšpektorov bol za to zodpovedný „*podvodný majitel*“.

4. to, že Marxove hlavné dôkazy pochádzali od inšpektorov, prezrádza jeho podvod zo všetkých najväčší – tvrde-

nie, že kapitalizmus je v svojej prirodzenosti nenapraviteľný a že v biede, ktorú uvaľuje na robotníkov, je buržoázny štát spojencom kapitalizmu. Keby to však bola pravda, parlament by nikdy neodhlasoval Továrenske zákony a štát by ich neuviedol do života.

Od začiatku do konca nielen *Kapitál*, ale všetky Marxove práce odrážajú neúctu k pravde, ktorí mestami hraničí až s pohľdaním. Preto považovať Marxu za vedca a marxizmus za vedecký systém je absurdné.

NÁSILIE

Mnoho času strávil Marx zbieraním podrobnych materiálov o svojich politických súperoch a nemal nijaké zábrany poskytnúť ich políciu. Aj veľké verejné spory, napríklad pri schôdzi Internacionály v Haagu v roku 1872, predznamenali *règlement de comptes*, vyrovnanie si účtov, sovietskeho Ruska. Súčasťou stalinskej epochy nie je nič, čo by nepredznamenalo Marxovo správanie. No a občas naozaj aj tiekla krv...

Ked' to vyhovovalo Marxovej taktike, neodmietal násilie, dokonca ani terorizmus. V príhovore pruskej vláde roku 1849 sa vyhrážal: „*My sme nemilosrdní a od vás nežiadame ani cent. Až príde náš čas, nebudeme svoj terorizmus skryvať.*“ O rok nato rozposal po Nemecku *Aktionplan*, v ktorom otvorené podneoval na davové násilie. Po neúspešnom atentáte na cisára Wilhelma I. roku 1878 zúril a „*preklinal teroristu, čo nezvládol svoj teroristický útok*“.

Marxova potlačovaná zúrivosť sa premietla do jeho kníh, v ktorých je vždy obsiahnutý duch nezmieriteľnosti a extrémizmu. Lenin, Stalin a Mao Ce-tung neskôr v praxi a vo veľkej miere uskutočňovali práve ono násilie, ktoré Marx choval vo svojom srdci a ktoré z jeho diel priam kričí.

PAUL JOHNSON
(Podľa knihy *Intellectuals*)

Nad knihou amerického Slováka Andreja Šmitha *Bol som robotníkom v Sovietskom zväze*

Kde predvčerom znamenalo pozajtra

Autobiografický príbeh amerického Slováka Andreja Šmitha *Bol som robotníkom v Sovietskom zväze* je strhujúce rozprávanie o tragickej konfrontácii reality života so sovietskou propagandou o raji na zemi.

V starom vtípe sa syn pýta otca, čo je to komunizmus. „Celé sa to začalo revolúciou v Petrohrade, ktorý sa potom začal volať Leningrad. Na čele revolúcie stál Lenin, ktorý sa vlastne volal Uljanov. Pomáhali mu súdruhovia Stalin, vlastným menom Džugašvili, a Trockij, ktorý sa v skutočnosti tiež volal inak – Bronštajn. Celé sa to začalo v októbri, čo bol vlastne november...“ „Počuj,“ skočil syn otcovi do reči, „však to bol jeden obrovský chaos!“ „No vidíš, a práve to je komunizmus,“ dopovedal otec.

Kniha *Bol som robotníkom v Sovietskom zväze* je ďalšia z kníh, ktorá svedčí o tom, že onen „chaos“ z vtipu bol vlastne najtragickejší spoločenský experiment v dejinách ľudstva.

PRVÁ NÁVŠTEVA

Propaganda bolševického Ruska o raji na zemi pre robotníkov a roľníkov bola taká silná, že desaťtisíce ľudí opúšťalo svoje krajinu, aby po zvyšok života „nadšene budovali komunizmus“. Tejto propagande podľahol aj presvedčený komunista Andrej Šmith, slovenský robotník žijúci v USA. Jeho vzťah ku krajině Sovietov, vychádzanom to raji robotníkov a roľníkov, sa ešte upevnil v roku 1929, keď ako člen americkej robotníckej delegácie po prvý raz návštívil ZSSR. Všade ich vítala hudba a búrlivý potlesk, nadšené prejavy o budovaní socialismu doplňovali preplnené stoly („jedli sme pokrmy, aké sme ešte nikdy nejedli“), alkohol tiekol prúdom („veru sme si ho aj pýtali“), bankety striedali návštevy tovární. Na schôdzach fabrických robotníkov sa členovia delegácie dozvedeli o úžasných sociálnych výmožnostiach pre pracujúcich, čo malo svedčiť o neslýchanom pokroku robotníctva. Na prípadné nedostatky (hrdzavejúce drahé súčiastky, spustošené cenné stroje, pohadzujúci a ničiaci sa materiál) im sovietski sprievodcovia

okamžite odpovedali, že „ruskí robotníci sú doteraz zaostali, ale tento nedostatok sa čoskoro odstráni“.

To, že celá návšteva bolo veľké diavadelo zaranžované bolševickou propagandou nikto netušil. „Prvá návšteva v Prvej robotníckej republike zanechala vo mne hlboký dojem,“ píše A. Šmith. Neskazili ho ani reči o „humbugu a cigánstve“ šťastlivcov, ktorí dostali povolenie opustiť ZSSR, a plavili sa s uvedomelou delegáciou do USA.

V ZASLÚBENEJ ZEMI

Prirodzene, že komunisti v USA nemali na ružiach ustlané: „Aké sklamanie, aký rozdiel s ideálnym životom, čo sme videli v Sovietskom zväze!“ A keď „prišli prvé správy o šťastlivom zakončení prvej päťročnice,“ rozhodol sa A. Šmith aj spolu s manželkou (boli bezdetní) „opustiť Spojené štaty a usadiť sa v tejto krajine, o ktorej sme boli presvedčení, že v nej budeme môcť spolu žiť šťastným životom“.

Predal dom a auto, celoživotné úspory (3 000 dolárov) venoval Komunistickej strane USA (2 500 dolárov) a rôznym robotníckym organizáciám a 16. februára 1932 sa na palube Berengárie vyplavil aj s manželkou do „zaslúbenej zeme“. Za fínsko-ruskými hranicami ich však už nečakala „nijaká delegácia, ani rečníci, ani hudba“: „Všetko, čo sme videli, bolo niekoľko úbohých, vychudnutých dedičanov... Na stanici stála skupina vychudnutých žien a detí v handrách.“ A keď nadšený A. Šmith zvolal: „Nech žije Sovietsky zväz! Nech žije Červená armáda!“ všetci „prešli popri nás bez odpovede“.

Ani prvý skutočný obed v ZSSR nedopadol najslávnejšie. V reštaurácii ich privítal „odporný a hrozný zápach“, čašníčky „v pláštoch, ktoré kedysi boli hádam aj biele“ a menu s jediným jedlom – rybacou polievkou. „Zápach polievky sa nedá ani opísat, mala farbu

ani pomyje.“ Zjest’ viac ako jednu lyžičku nedokázal nik – teda okrem „vychudnutých mužov, žien a detí v handrách, čo sa priplichtili k stolom a hľadavo sa vrhli na jedlo“.

STROJNÍK V MOSKVE

Hoci Šmitha hned od začiatku jeho súdruhovia, tiež zahraniční robotníci, varovali o „pravej situácii“ (írsky robotník Tom: „Toto vy nazývate komunizmom, túto zberbu podlých pátolízačov, čo nerobia nič a majú všetky výsady, zatial čo národ kape od hladu?“), dokonca sa nejeden už po týždni života v ZSSR vrátil späť do USA či Kanady, stále uvedomelý komunista sa rozhadol „budovať socializmus v krajine robotníkov“.

Aj keď si prial pracovať v Novosibirske, sovietskom „Chicagu“, po príchoode do ZSSR sa dal znalcami pomerov presvedčiť, aby získal prácu v Moskve. Sľub „množstva skvelých pracovných príležitostí“ sa zúžil na Elektrozávod (Elektrozavodskaja) v Moskve, kde nastúpil ako strojník. A tu sa Šmithovi začala ukazovať pravá tvár bolševického Ruska, „raja robotníkov“.

Všadeprítomný neporiadok na pracovisku, chaos v organizovaní práce, no najmä každodenný zúfalý zápas jednoduchých robotníkov o kúsok chleba začali nahľadávať Šmithove ideály. Pomaľy začal chápať „humbug a cigánstvo“, ktoré pripravila bolševická propaganda americkej delegácie pred trojmi rokmi. Vtedy ukazované čistučké a útluné „robotnícke domovy“ sa zmenili na drevené baraky, kde sa v jednej miestnosti muselo asi na päťsto posteli

>>>

zmestíť až 550 robotníkov, mužov aj žien. „V celom baraku sa nikto nezasmial, nikto si ani nezaspieval. Povedali mi, že 11-tisíc robotníkov Elektrozávodu žije v takýchto barakoch.“

ANDREJ SMITH

KASTOVANIE

Prirodzene, že s pribúdajúcim časom začal Šmith odhaľovať krutú pravdu. Jeho „robotnícky“ americký dom „so šiestimi miestnosťami, kúpeľňou vyloženou bielymi kachličkami, sprchou a záchodom iba pre nás, rádio a auto“, v akom žijú „mnohí americkí robotníci“, nezypadal do predstavy „šťastného sovietskeho robotníka“, žijúceho vo „veľmi nedbalo“ postavenom „obecnom štvorposchodovom dome“, v ktorom žilo „150 rodín, a to vždy po 15 rodin v jednej miestnosti s jednou kuchynou a so spoločným záchodom“.

Blahobyt komunistickej „verchušky“ bol v príkrom rozpore s chudobou robotníkov. Kým komunistickému vedeniu fabriky bolo slovíčko *hlad* cudzie, manželka strojníka Vasilijeva, tiež robotníčka, sa Šmithovi ospravedlňovala, že „jediné jedlo, čo mohla ponúknut, bol čaj zo suchých, rozdrvených rastlinných listov a kúsok čierneho chleba“. Navyše – život v sovietskom raji sa dial pod drobnohľadom všadeprítomnej politickej polície GPU...

Spoločenské postavenie v „prvom štáte robotníkov a roľníkov“ určoval aj systém obchodov. „Nie všetci robotníci majú prístup do tých istých obchodov.“ Do tzv. vládnych obchodov smeli vŕaťať len funkcionári strany. Bežný robotník mohol nakupovať len v tzv. svojpomocných obchodoch, kde sa predávali „najlacnejšie a celkom pokazené druhy potravín, lepšie druhy potravín v tých obchodoch nedostat“¹. Boli také biedne a ošarpané, že „ani v tom najzápadnejšom americkom meste by zdravotná komisia nedovolila verejne predávať zhinité zemiaky či zelené nezrelé jablká“. No aj napriek tomu i na túto „kvalitu“ platila nákupná kvóta. Napríklad robotník mal mesačne nárok na 800 g masla, „no v skutočnosti sa mu nepodarí dostať viac ako 200 g, a to nie masla, ale lacného margarínu“.

CHLEBUŠKA, PAŽÁLSTVA!

Práve tragickej sociálnej pomery, no najmä zúfalý zápas o onen „čierny kyslý chlieb, ktorý chutil ako hlina“ sa vinie celou knihou, ba stáva sa akýmsi odklínadlom pravdy o podstate tragického marxisticko-leninského experimentu: „Najdôležitejším článkom výmeny, určujúcim v skutočnosti kurz v krajinе, je chlieb. Za chlieb môžete všetko kú-

A. Šmith odhaluje pravdu o tom, že ľudský život nehrával v ZSSR nijakú úlohu

pit.“ Problém však je, že práve chleba niet, teda – aspoň pre robotníkov a roľníkov. Stránku za stránkou pribúdajú vyhladovaní žobráci, o ktorých bolševická propaganda vyhlasuje, že sú to kulaci a nepriatelia Sovietskeho zväzu. Neznali pomerov aj uveria, ale výpoved' bývalého bortoka (paholka) u bohatého sedliaka dáva veci na pravú mielu: „Všetkých kulakov už dávno postrieľali.“ Masy hladujúcich žobrákov tvoria pracovníci kovchozov a sovchozov, zle platení robotníci a pred hladom utekajúci Ukrajinci. Zo všetkých strán, a je jedno či na perifériach či v centrách miest sa ozýva: „Chlebuška, pažálstva! Chlebuška!“ Zastať sa chudákov či dat im pári drobných je neraz problém, pretože tajná polícia to nerada vidí a darca môže, a vlastne aj má problémy.

Zaujímavým čítaním sú aj stránky venujúce sa zdravotnej starostlivosti. Iná je pre „verných“ (kol'kí z nich prežijú blížiace sa najväčšie Stalinove čistky?), iná, resp. nijaká pre robotníkov. Tieto časti sú o to zaujímavejšie, že ich napísala Šmithova manželka Mária. Malá osobná skúsenosť so sovietskymi nemocnicami a sanatóriami a jej ženský pohľad videl veci, ktoré by jej čoraz skepticnejší a kritickejší manžel asi nevidel.

POHROBKOVIA

Andrej Šmith s manželkou Máriou po troch rokoch pobytu v Sovietskom zväze navždy vytriezvel z opojenia komunizmom: „Stratil som všetku dôveru v komunizmus.“ Po rôznych peripetiách stranícke vedenie moskovského

Elektrozávodu rozhodlo, že „Šmitha treba poslat' späť do Spojených štátov. Vyhlasujeme ho za zradcu strany a Sovietov. Jeho ženu treba tiež zbavit' členstva v strane“. A tak 2. marca 1935 manželia Andrej a Mária Šmithovci opúšťajú cez Poľsko ZSSR. „Len čo sme boli za hranicami, cítili sme sa ako keby sme boli vyšli zo strašného, tmavého žalára do jasnej, slnečnej žiary. Po prvý raz za tri roky sme videli čisto a dobre oblečených a dobre živených robotníkov, handry a špinu zo sveta biedy a slz zmizli,“ končí A. Šmith svoje smutné, no pravdivé rozprávanie. Krajina Sovietov opustil s poznáním, že „v Sovietskom zväze som našiel všetko, proti čomu som v Amerike bojoval a čo som nenávidel – a našiel som to v tej najhoršej forme“.

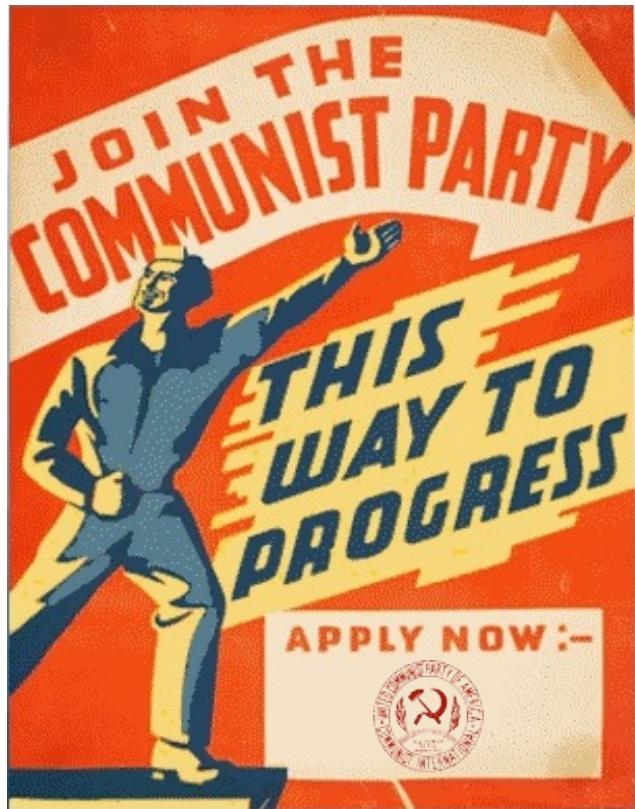
Aj keď mnoho z vecí, ktoré A. Šmith opisuje v svojej knihe sú už známe, je dobre, že slovenské knižné pulty tento rok obohatila kniha, ktorá aj po 77 rokoch od svojho prvého vydania je svojím posolstvom vysoko aktuálna. A to nielen, ako píše v doslove historik Martin Lacko, „kvôli deficitu historickej pravdy o skutočnej povahе ZSSR“, marxizmu a komunizmu, ale aj preto, lebo „prvky bolševizmu žijú aj dnes v EÚ“, ktorá podobne ako bolševizmus vedie „politické ťaženie proti tradičným hodnotám, proti kresťanstvu“.

PAVOL PRIKRYL
(Snímka: net)

Andrej Šmith: *Bol som robotníkom v Sovietskom zväze*, Bratislava, Goralinga, 2018

Historik predstavuje Andreja Šmitha, autora knihy *Bol som robotníkom v Sovietskom zväze*

Slovenský Kravčenko

Ked' začiatkom 30. rokov 20. storočia sovietske obchodné zastupiteľstvo v USA (Amtorg) zverejnilo inzerát, že prijme šest'tisíc kvalifikovaných robotníkov, prihlásilo sa až stotisíc Američanov.

Bol'sevické Rusko, od roku 1922 Zväz sovietskych socialistických republík, o sebe šírilo, že ako prvý štát vo svete odstránilo vykorisťovanie, že každý tu má právo na prácu a nik netrpí biedou.

PO STOPÁCH AUTORA

Niet divu, že ako Američanom, tak aj iným obyvateľom vtedajších kapitalistických štátov, ktoré boli zmietané hospodárskymi a sociálnymi krízami, táto propaganda imponovala. Najchudobnejší ľudia mali nádej, že je tu konečne systém, ktorý bude spravodlivejší a v ktorom sa aj oni uplatnia.

V USA bola v tom čase komunistická strana dosť silná. Jedným z amerických idealistov bol aj na Slovensku narodený Andrej Šmith. Dňa 29. januára 1932 podpísal šek na 2 500 dolárov

tom múzeu podarilo. Niet divu. V situácii, ktorá na Slovensku nastala po tzv. oslobodení Červenou armádou a návrate Česko-Slovenska v roku 1945, sa totiž na index nedostala len idea samostatného Slovenska, ale aj pravda o sovietskom komunizme, t. j. o bol'sevizme a o pomeroch v ZSSR vôbec.

PROHIBITNÁ LITERATÚRA

Silno prokomunistický režim Národného frontu (Ľudovej demokracie) prijal nekritizovateľnosť ZSSR za jednu zo základných téz hned' v roku 1945. Kto to nepochopil, pocitil paragraf o „*hanobení spojeneckej mocnosti*“.

Nebezpečnou sa stala aj staršia literatúra o bol'sevickom Rusku, najmä osobné svedectvá ľudí, ktorí v tzv. sovietskem raji prebývali, trpeli alebo ho aspoň nakrátko zažili. A nebolo ich má-

v New Jersey Trust Company v Newarku, kde mal uložené všetky úspory, a zanesol ho do úradu komunistickej strany na 13. ulici.

Do Sovietskeho zväzu aj s manželkou docestovali šťastlivo. No o tom, aký je skutočný život za jeho hranicou, sa presvedčili až postupne. Všade videli veľké zbedačenie a zotročenie ľudí takých rozmerov, aké si Európan neverel ani predstaviť. Vydržali tam vyše troch rokov, šťastlivo sa vrátiac do USA v roku 1935.

O tom, že vôbec bol nejaký Andrej Šmith a že aj napísal nejaké dielo, som sa dozvedel len vďaka štúdiu dobovej tlače z prvej Slovenskej republiky. Stopu po knihe som mal, knihu však nie. Ako som čoskoro zistil, zohnať ju bolo nazaj problematické. Nakoniec sa mi to po dlhšom hľadaní v is-

lo. Počnúc česko-slovenskými legiónmi a vojnovými zajatcami, ktorí potom svedčili o nástupe bol'sevickej luzy k moci v rokoch 1917 – 1920 a jej vražedných praktikách, cez svedectvá tzv. bielej emigrácie a niektorých utečencov, končiac dielami cirkevných predstaviteľov.

Osobitnou kapitolou boli knihy a časopisy z prvej Slovenskej republiky po roku 1941, keď sa na územie ZSSR dočalo takmer stotisíc slovenských vojakov. Ich svedectvá neboli pre stalinský režim vonkoncom pozitívne. Najmä svedectvá prvých vojov z júna a júla 1941, ktorých príslušníci na vlastné oči videli pozostatky tišícok politických väzňov zmasakrovaných sovietskymi orgánmi na území dnešnej západnej Ukrajiny. Z pravdy o ZSSR mal pochopiteľne režim ľudovodemokratického Česko-Slovenska, ktorý sa sám tlačil do vazalskej závislosti na Stalinovom impériu, veľký strach. Vytvoril preto indexy, zoznamy „nevzhodnej literatúry“. Následne boli tieto diela vyradované z knižnič. A čo je zvlášť barbarské, v niektorých prípadoch sa aj páli.

DOBOVÁ TLAČ

Desaťročia trvajúce informačné embargo a zamlčovanie spôsobilo, že o Andrejovi Šmithovi samotnom vieme len málo. V knihe neuvádzza ani rodisko, ani dátum narodenia. V slovenskej tlači sa (podľa mojich zistení) o Šmithovi začalo prvýkrát písť v júni 1939, teda dávno pred vypuknutím protisovietskej vojny. Konkrétnie v prešovskom týždenníku *Slovenská sloboda* 30. júna 1939 vyšiel článok s názvom *Pravá tvár sovietskeho Ruska*.

V článku sa píše, že od júla do septembra 1939 má *Slovenský rozhlas* vysielať cyklus prednášok vychádzajúci zo Šmithovej knihy, ktorý budú viest Dr. V. Košík a E. Hollá. Článok avizoval preklad knihy do slovenčiny a zmenil sa aj o autorovom rodisku – bol vraj rodákom z Handlovej. Ako rok narodenia môžeme dedukovať rok 1884.

V inom článku o jeho knihe o spoznávaní sovietskeho Ruska, ktorý v júni 1941 prebral zo slovenskej tlače v USA denník *Slovák* – aj s jeho portrétovou fotografiou –, sa už nevenuje pozornosť ani jeho pôvodu, ani pozadiu kni-

>>>

hy, ale peripetiám, ktoré mal so šírením svojich zážitkov v krajanskej tlači. Udržaniu jeho pamäti neprispelo ani to, že mal bezdetné manželstvo. Zachovalo sa však jeho knižné dielo, a to je podstatné.

PREDBEHOL SOLŽENICYNA

Už počas prvého čítania knihy som sa presvedčil, že bude potrebné spraviť jej reedíciu. Podobne vyšlo v roku 2012 dielo významného bolševika, neskôr emigranta, Viktora Kravčenka *Zvolil som si slobodu* (v slovenskom vydaní *Žil som pod červenou hviezdou*; Bratislava, Post Scriptum, 2012). Na preklade knihy a jej financovaní sa podieľal kolektív zahraničných Slovákov – nadšencov. Oni aj upozornili na skutočnosť, že kniha vyšla už v 22 jazykoch, no v slovenčine či v češtine ešte nie.

Pointou Kravčenkovej knihy je svedectvo o otriasných pomeroch v krajinе, kde „*zajtra znamená už včera*“. Viktor Kravčenko tu už o vyše desaťročie skôr než oveľa známejší Solženycin podrobne opísal brutálny hladomor, gulagy či udavačsko-teroristický systém, aký bolševici nastolili. Za toto svoje svedectvo zaplatil životom. S najväčšou pravdepodobnosťou si ho v Južnej Amerike našli sovietski agenti a zlikvidovali ho.

Možno povedať, že slovenským Kravčenkom bol práve Andrej Šmith – i keď ho sovietski agenti nezavraždili. Aj on podobne začína ako horlivý bojovník za komunizmus, neskôr sa vypracoval na špičkového funkcionára.

AMERICKÍ SLOVÁCI

Ako skončil Viktor Kravčenko, vieme, ako skončil Andrej Šmith však nie. No máme niekol'ko svedectiev Slovákov z exilu, ktorí sa s ním – už po vydaní knihy – osobne stretli, alebo na neho v nejakej forme narazili.

Rodák z Michaloviec Ľudovít Pavlo (1925) vo svojej knihe *Na vlnách času* spomína, že roku 1936 bol na Šmithovej prednáške v Michalovciach. Máme aj správu, že žil aj po druhej svetovej vojne. Osobne sa s ním v USA stretol Slovák žijúci v USA Ladislav Šándor (1932), ktorý v 50. rokoch žil v Detroite. V svojej knihe *Emigrantským svetom – slovenskou pravdou* (Žilina, 2014) spomína, že niekedy v roku 1955 k najajším Slovákom združeným v pobočke Slovenského oslobodzovacieho výboru na prednášku zavítal „známy antikomunistický bojovník Andrej Smith z Lakewood pri Clevelande, Ohio“: „On bol jedným z prvých pionierov, čo dobrovoľne odišiel do Sovietskeho zväzu

Žobrajúce deti boli v 30. rokoch 20. storočia bežnou súčasťou sovietskych miest

a až tam odhalil pravú tvár, veľký podvod svetového komunizmu... Po návrate do USA napísal na základe vlastných skúseností Bol som robotníkom v ZSSR. Zároveň sa stal autorom viacerých kníh a článkov. Na záver svojej reči v slzách žiadal prítomných, aby v láske a svornosti bojovali tak proti bolševickému totalitnému zriadneniu, ako aj za obnovenie Slovenskej republiky, jediného pravého domova všetkých Slovákov.“

AKTÍVNY MEDZI KRAJANMI

V knihe *Výpredaj ľudskosti* (Cambridge, 1989) ho spomína Ján Okáľ. Šmith bol vraj jedným z ľudí, ktorí v USA prepožičiavali svoju adresu Ferdinandovi Ďurčanskému. Podľa J. Okáľa zomrel koncom 50. alebo začiatkom 60. rokov. Ako perličku spomína aj Šmithovo „zapeletenie sa“ do predvolebného boja ro-

ku 1946 v Taliansku. Tu bola veľmi silná práve komunistická strana. Jej súperi počas kampane z lietadiel zhadovali letáky, „na ktorých sme s údivom čítili úryvky zo Smithovej knihy I Was Soviet Worker“.

Podľa slovenskej tlače v USA bol A. Šmith v krajanskom hnutí v USA činný už v 30. rokoch. Angažoval sa veľmi aktívne a nezistne. Po roku 1948 bol zástupcom F. Ďurčanského a jeho Slovenskej oslobodzovacej rady v USA. Z konkurenčného tábora Karola Sidora (Slovenská národná rada v zahraničí) na neho útočili, že bol komunista a evanjelik. V krajanskej a neskôr aj v exilovej tlači bol predmetom ostrých polemiík. On neostával nikomu nič dlžen a odpovedal rovnako. Jeho život by si zaslúžil osobitný výskum.

MARTIN LACKO

**Medzinárodná konferencia:
RODINNÁ POLITIKA V STREDNEJ EURÓPE**

11. mája 2018 v Pálffyho paláci v Bratislave

**KOMUNIKÁČNÝ SEMINÁR
prorodinných a prolife hodnôt**

14. mája 2018 v Dome Quo Vadis v Bratislave

OSLAVY DŇA RODINY V MESTÁCH

(20. mája) Nitra, Trnava, Žilina, Trenčín,
(27. mája) Košice a ďalšie mestá

Na hanbu luze

Komunizmus si nárokoval zasahovať do všetkých oblastí života a následne ho riadiť. Prirodzene, že o umení to platilo zvlášt'. KAROL STRMEŇ s obzvláštnou nevôľou reagoval proti služobnosti umenia v totalitnom režime a nemilosrdne odsúdil servílnosť niektorých básnikov. Azda najsilnejšie to vidieť v básni *Na hanbu luze*.

Na hanbu luze

Zo všetkého má dýchat' doba.
Ten odfuk doby je dnes vrchol krásy.
Úbohý básnik individuálny,
zanechaj žalmy,
priprav si dlhé nespárené jamby
pre nové panstvo: zlaté deti masy.
Cenia sa iba dityramby.

Tak idú dni a idú divé časy.
Rozpútala sa maškaráda más.
Čo je dnes život? Biely vlas
na vlastných sluchoch, malá čiastka
stroja.
Zakazuje sa myslieť, lebo davy
mocnejú a sa boja.
Dnes treba skrývať ja, dnes platí my,
ostatok je vraj reakcia.
Vzdelanec má byť ako stroj,
čo krája trávu v záhrade.
Nedostačí im triedny boj,
chcú trubadúrov kvôli väčšej paráde.

Úbohý básnik, už si na rade:
slúž!
Blíži sa păst' a nový vek ťa stretá,
víta ťa výskot luzy
nad plnou misou.
Tá misa bola, ja a bude svätá.
Pochodujúce milióny
sú neomylné, samospasiteľné
až do krvi a do kostí,
i v hlúposti i v zúfalstve i v krutosti

i bez srdca i bez Boha.
Nie motýľ je dnes symbol, ale stonoha.

A kto má dušu, nech ju neukáže,
nešťastný zbytok reakcie.
Nik nesmie viac byť osobnosťou,
slúž.
Kto neslúži, je Boží, lebo hnieje.
Kto slúži, klame.

Na brehu našej civilizácie
v slnečných lúčoch oslepuje mušľa.
Bez preverenia žiari.

Na vetve spieva vták.
Je šťastný. Kto mu zakáže,
zabráni spievať tak?

A ruža striasa lupene
a bez ohľadu na revolúcie
kvitne a vonia a žije.
Katakombálny Jeremiáš,
tá mušľa
ušla
a ten vták
má park a mrak
a lupene
sa oddávajú vetru,
ľahké a nikým nepotupené.
Len človek trpí.

Nastali páni. Niektorí aj čítajú,
lebo sa naučili.
Chcú počuť o tom, že sú milí,

na duši bieli ako hus.
Toto sa volá socializmus
a je to, prosím, plnšia humanita.
Vraj najkrajšia je veľká huba, ked' je
sýta.
Păst' nahradzuje ohňostroj.
Robotník je vraj ako šrauba, ako veľké
kolesá,
továreň cnosti. Dobrý Bože môj,
rastú nám nové oceľové nebesá.
Odhodil mravy človek nový.
Dejiny škrecia ako straky a zvíťazila
krutá Sila
Tisíc ráz beda anjelovi,
ktorého láska porodila.

Nie, ľudia, nie!
Prirovajme sa k ľaliám
a počúvajme vtácatá.
Zakaždým, ked' nám pochová
Dialektika Marxova
radostný svet, len pozorujme prírodu:
jej každoročný rast, jej večnú vlast'.

A s vernosťou, čo majú pestré kvety,
nech trvá Jeden. Každý je len jeden
a iba v duši,
čo odpúšťa, čo miluje a pravdu tuší,
tvorí sa pravé bratstvo, sen a krása.

A v tom je spásia,
lebo jeden svätý
je viac než masa.

Žilinská galéria Ikony predstavuje ikonu mesiaca máj *Pochvala Presvätej Bohorodičke*

Ikona mesiaca máj

Ikona Pochvala Presvätej Bohorodičke pochádza z Ruska z druhej polovice 18. storočia. Vyjadruje údel tej, ktorú Boh určil ústami prorokov stat' sa matkou Mesiáša.

Rovnaký názov ako ikona má aj bohoslužba východných kresťanov, ktorá sa slúži v 5. sobotu Veľkého pôstu, je to akatistová sobota. Spieva sa akatist, oslavný mariánsky hymnus na počest trojitého zásahu Božej Matky pri záchrane Konštantínpolu. Akatist oslavuje dôstojnosť Božej Matky, nástroja Kristovho vtelenia.

IKONOGRAFIA

Ikona je rozdelená priečne do troch nepravidelných častí. V hornej časti je jej názov. Vnútorný obdĺžnik v hornej časti je zavŕšený Kristom Pantokratorom.

V ruke drží evanjeliár a je odetý v purpurovom odevu farby kráľa, vodcu, Boha, a v modrom plášti (nekonečnosť neba, múdrost', zbožnosť'). Ovančený je vencom červených listov s ružou. Obdlžnikové časti sú orámované úzkym červeným pásiakom.

Horná a dolná časť má hnedé pozadie. V strede sedí Božia Matka s gloriolou a monogramom. Sedí na vyvýšenom podstavci, na červenom sedesme s vankúšom. Odetá je do hnedého pláštia zdôrazňujúceho jej skromnosť, dolu olemovaného. Ovančená je vencom v podobe mandorly s červenými listami a deviatimi ružami. Sklána hlavu,

aby vyjadrila svoj súhlas a súčasne dvíha pravú ruku, aby odmietala osobnú slávu, lebo vie, že všetko, čím je, je od Boha.

SVÄTÍ

Sväti, ktorí obklopujú božiu Matku, sú v troch radoch. Majú v rukách zvitky. Všetci, okrem jedného, ktorý pokľakol a je v strede pod sedesom, majú glorioly na hlave. V hornom rade sú po trája vpravo i vľavo, v strede po dva po vpravo i vľavo, dve postavy sú s kniežacími korunami na hlavách.

V strednom páse so zlatým pozadím je aniel ochranca v bielom rúchu, znaku čistoty a nevinnosti s monogramom v svätožiare a so znakmi ruského pravoslávneho kríza a meča. Oproti nemu je sv. Klaudia, panna a mučenica, v červenom odevu s gloriolou. Patrí k siedmim mučeniciam, ktoré boli prenasledované pre vieru.

Postavy obklopujúce Bohorodičku sú patriarchovia, proroci, ktorí predpovedali o Bohorodičke, a králi.

STAROZÁKONNÉ POSTAVY

V hornom rade vľavo je Jozef, izraelský patriarcha, syn Jakuba a Rachel. Vedľa neho je prorok Jeremiáš, často nepochopený, poslušný a odovzdaný do Božej vôle. Tretí je Habakuk, jeden z malých prorokov v Jeruzaleme.

V strednom rade je Zachariáš, kňaz v chráme, jeho manželka Alžbeta bola neplodná, v starobe počala. Ich syn, sv. Ján Krstiteľ, je predchadca Ježiša Krista. Ďalší je starozákonný prorok Jonáš, ktorý tri dni strávil v útrobách veľryby – predobraz Krista v hrobe.

Dole je kráľ Šalamún, syn Dávida a Betsaby, autor troch biblických kníh – *Kazatel*, *Žalmy* a *Pieseň piesní*. Pred ním je kráľ Dávid, pripisuje sa mu autorstvo *Žalmov*.

V hornom rade vpravo sú Nahum, malý prorok z Elkošu. Za ním je malý prorok Abdiáš, po vyhnaniu z izraelského ľudu predpovedal hnev Pána voči nepriateľom. Tretí v rade je Mojžiš, ktorý videl Boha a záchrancu Izraelitov.

V druhom rade vľavo je prorok Daniel, vedľa neho je prorok Zachariáš, ktorý hlásal, že začiatok nového veku je len v Hospodinových rukách.

V spodnom rade zľava sú prorok Izaiaš, Eliáš, najväčší prorok severného kráľovstva, a Balaam, neizraelský prorok, ktorý však nie je svätý. Jeho bezbožnosť spočíva v tom, že radil Balaikovi, ako priviesť Izraelitov k hriechu.

ELENA PAIŠOVÁ

Projekt **UMENIE DUCHA – Návrat súčasného umenia do chrámu** pokračuje aj v roku 2018

Bez názvu

V jezuitskej Kaplnke Sedembolestnej Panny Márie v Piešťanoch pokračuje projekt pod názvom *UMENIE DUCHA – Návrat súčasného umenia do chrámu*. Vytvára priestor pre diela súčasného umenia, ktoré odzrkadľujú kresťanské posolstvo. Navracia ich do chrámu, kde kvalitné súčasné umenie, z rôznych dôvodov, často chýba.

Sviatok Ducha Svätého sa v Cirkvi oslavuje päťdesiat dní po Veľkej noci a desať dní po sviatku Nanebovstúpenia Pána: „Tu sa náhle

strhol hukot z neba, ako keď sa ženie prudký vietor, a naplnil celý dom, v ktorom boli. I zjavili sa im akoby ohnivé jazyky, ktoré sa rozdelili, a na každom

z nich spočinul jeden. Všetkých naplnil Duch Svätý začali hovoriť inými jazykmi; ako im Duch dával hovoriť.“ (Sk 2, 2 – 4)

Duch Svätý sa od prvého vyliatia na Turice prejavuje ako sila, ktorá viedie Cirkvę po cestách sveta a dodáva jej ustanovenie novú, živú tvár. On vytvára živú jednotu mystického tela Cirkvi tým, že posväcuje kresťanov a obdarúva ich svojou silou. V *Skutkoch apoštолов* sa Duch Svätý zjavuje ako životný princíp Cirkvi a dynamizmus každého kresťana. Duch Svätý je vnútorným prameňom radostného elánu a tiež odvahy pri vydávaní svedectva o Ježišovi. Podľa apoštola Pavla nám Duch Svätý celou svojou činnosťou otvára prístup k Bohu, zapája nás do živého spoločenstva s ním. V Duchu Svätom každý z nás dostáva nový život, „sme novým stvorením“.

Duch Svätý má v Kristovi moc pretvoriť telesných a nedospelých ľudí na ľudí duchovných komplexných. S ponukou takejto premeny v týchto dňoch opäťovne prichádza aj k nám.

V umení sa Duch Svätý zobrazuje od ranokresťanského obdobia až doteraz symbolom holubice, odvodenom od svedectva Jána Krstiteľa pri krste Krista: „*Videl som Ducha, ktorý ako holubica zostupoval z neba a spočinul na ňom*“ (Jn 1, 32). Zobrazuje sa napríklad v scénach Zvestovania, Krstu Krista, Zoslania Ducha Svätého, v zobrazení Svätej Trojice a tiež ako inšpirácia v zobrazeniach mnohých svätcov.

Z pohľadu súčasného umenia jedinečným zobrazením Ducha Svätého je grafika JOZEFIA JANKOVIČA, ktorá má v jeho tvorbe výnimcočné postavenie – vznikla ako jeho posledné dielo. Celú umelcovu tvorbu vychádzajúcu z figurácie možno pritom vnímať ako nadčasové podobenstvo o človeku. Dielo zobrazuje z neba zostupujúcu, lúče vyžarujúcu holubicu. Vychádza z roztvorených (Božích) rúk, ktoré sa k nám symbolicky približujú podobne ako v Michelangelovom zobrazení stvorenia Adama, v naznačenom dotyku Božej a ľudskej dlane.

P. LEOPOLD SLANINKA, SJ

VOX
časopis moderného
kresťana

16.6.2018

RÝCHLOKURZ PREŽITIA V MANŽELSTVE II

Father's Fest ZA JAZEROM 2018, Tatry – Šuňava

Ako vychovávať deti a nezblázníť sa? Čo potrebuje chalán, aby sa stal mužom a otcom? Máte radi gospelovú hudbu?

**SIMA MARTAUSOVÁ, KAPUCÍNI, LUKE MIZMOR,
PETER JANKÚ, TIMON...**

Tak spojte príjemné s užitočným. Minulý rok sme oslavili Deň otcov na gospel festivale v Tatrách na Šuňave. Nesmierna pohoda.

**ALIANCIA
ZA RODINU**

Témy

Ján Balážia :
Emócie sú dôležité aj pre mužov

Rastislav Zelenay : Máte rodinné šťastie, alebo ste v manželskej kríze?

Jozef Maretta : Aj nemý Zachariáš komunikoval!

Jozef Haľko : Slovo pre nás

Mária a Ladislav Baráňkovci : Rodičia versus deti alebo ako vyhrať aj nad siedmymi!

Anton Chromík : Prežijú to naše deti?

Kempovanie a parkovanie je zabezpečené FOR FREE
Ubytovanie v súkromí od 6 - 7 eur noc pozri:
www.zajazerom.sk

PRIHLÁŠKY NA
STRÁNKE:
[WWW.ALIANCIAZA
RODINU.SK](http://WWW.ALIANCIAZA
RODINU.SK)

Vydavateľstvo Adalen prináša
na knižný trh novinku

**Stručný slovensko-anglický
teologický slovník**
od dvojice autorov
Doc. Edity Hornáčkovej
Klapicovej, PhD.
a ThDr. PhDr. Petra Klecha, PhD.

Publikácia je dvojjazyčným výkladovo-prekladovým ekumenickým slovníkom, ktorý zahŕňa najpoužívanejšiu slovnú zásobu súčasnej kresťanskej teologickej terminológie v rozsahu približne 1 300 slov. Cieľom je poskytnúť základnú odbornú terminológiu z najdôležitejších vedných odborov kresťanskej teológie tak, že každý termín vo východiskovom jazyku obsahuje stručnú definíciu a ekvivalent v cieľovom jazyku.

„Aj keď na území Slovenska možno hovoriť už celé storočia o tvorbe odborných slovníkov, ohľadom terminológie teológie sa tejto oblasti nevenovala primeraná pozornosť, hoci teológia si postupne, najmä v ostatných rokoch, vybudovala bohatú slovnú zásobu,“ píše o slovníku hlavný recenzent nitriansky biskup Prof. ThDr. Viliam Judák, PhD. Publikácia podľa jeho slov vypĺňa medzeru na knižnom trhu a môže byť užitočnou pomôckou pri práci prekladateľov a tlmočníkov. Je určená aj pre odborníkov v teologickej a filozofickej oblasti, ktorí pracujú s cudzojazyčnými textami, pre študentov, ale i pre širokú verejnosť.

*Stručný slovensko-anglický teologický slovník za cenu 5,90 eur si je možné objednať
e-mailom na adresu adalen.knihy@gmail.com
alebo telefonicky na čísle 0915 561 420*

Dvojtýždenník o náboženstve a kultúre

Vydáva o. z. Vox in deserto v spolupráci s Radou KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru
Vychádza dvojtýždenne v PDF podobe. Adresa redakcie: Dvojkrižna 4, 821 06 Bratislava;

ISSN 1339-3634

www.prikryl.sk/vox/

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikryl, tel. +421 915 793 811, e-mail: prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať e-mailom alebo telefonicky: vox.zdruzenie@gmail.com; +421 918 472 420

Číslo bankového konta: SK03 0200 0000 0035 0204 0751